

were di } toekomst in uitvoering

2016

In welke mate ervaren docenten van SG Were Di verbale agressie van leerlingen en wat hebben ze nodig om hier op een goede manier mee om te kunnen gaan?

Hélène Verhappen

Scholengemeenschap Were Di

20-6-2016

Inhoud

Samenvatting:	3
Inleiding	4
Hoofdstuk 1	5
1.1 Aanleiding en Probleemstelling	5
1.2 Doelstelling	6
1.3 De onderzoeksvraag	6
Hoofdstuk 2 De theoretische onderbouwing	7
2.1 Normen en waarden	7
2.2 Verbale agressie en de communicatie met pubers	8
Hoofdstuk 3 De methode	10
3.1 Participanten van het onderzoek	10
3.2 Opzet van het onderzoek	11
3.2a De vragenlijsten	11
3.2b interviews	12
3.2c E-mail	12
3.3 Analyse van de data	13
3.3a Data van de vragenlijsten:	13
3.3b Data van de interviews	13
3.3c Data van de VO-scholen	13
3.3d Betrouwbaarheid en validiteit	13
Hoofdstuk 4 Resultaten van het onderzoek	15
4.1 Deelvraag 1	15
4.2 Deelvraag 2	22
4.3 Deelvraag 3	24
4.3a data vanuit de vragenlijst	24
4.3b Data vanuit de interviews	26
4.4 Deelvraag 4	29
4.4a School A	29
4.4c School C	30
Hoofdstuk 5 conclusie en discussie	31
5.1 Conclusies per deelvraag	31
5.2 Eindconclusie	33
5.3 Discussie	33
5.4 Aanbevelingen:	34
5.5 Advies voor vervolgonderzoek:	35

Bronnen	36
Korte terugblik op het onderzoek	37
Bijlagen	38
Bijlage 1 SWPBS	38
Bijlage 2 De vragenlijst	41
Bijlage 3 de interview vragen	46
Bijlage 4 De e-Mail	47

Samenvatting:

Dit onderzoek is uitgevoerd door H el ene Verhappen, docent Zorg en Welzijn van Sg Were Di Valkenswaard, in het opdracht van Sg Were Di en in samenwerking met de Eindhovense School of Education (ESoE).

SG Were Di is een academische opleidingsschool (AOS), waar stagiaires vanuit Fontys Hogescholen stage lopen en onderzoek doen.

Docenten worden jaarlijks gestimuleerd om zelf onderzoek te doen om onderzoeksvaardigheden te ontwikkelen om zo de begeleiding van stagiaires in onderzoek doen te optimaliseren.

Dit onderzoek richt zich op de vraag of docenten van SG Were Di verbale agressie van leerlingen ervaren en wat docenten nodig hebben om op een adequate manier met verbale agressie van leerlingen om te gaan. Uit dit onderzoek blijkt dat ruim de helft van de docenten diverse vormen van verbale agressie van leerlingen ervaren, waarmee verbale agressie een onderwerp van aandacht blijkt binnen de school. Daarnaast is er binnen de school behoefte aan ondersteuning om beter met verbale agressie om te kunnen hoe gaan. SG Were Di bestaat uit meerdere gebouwen en verschillende leerniveaus. In dit onderzoek kunt u lezen welke verschillen dit in ervaring en beleving met zich meebrengt.

Dit onderzoek heeft mij kennis en inzicht gegeven in mijn rol als leerkracht maar vooral ook in mijn rol als onderzoeker. Hierbij ben ik geholpen door een aantal mensen, mijn dank gaat dan ook uit naar:

- Douwe Beiaard: mijn onderzoeksbegeleider (ESoE);
- Gonny Schellings: Begeleider centrale bijeenkomsten (ESoE);
- Sebastiaan Marechal: (voormalig) conrector SG Were Di;
- Jos Roothans: als critical friend en als redacteur van het onderzoeksverslag;
- de docenten van SG Were Di die bereid waren om deel te nemen aan mijn onderzoek;
- alle anderen die op enige wijze een bijdrage hebben geleverd aan het tot stand komen van dit onderzoek.

H el ene Verhappen

Inleiding

In 2008 heb ik na ruim 22 jaar werken in de zorg de overstap gemaakt naar werken in het onderwijs. Momenteel ben ik werkzaam als docent Zorg en Welzijn en geef ik les in de bovenbouw van het VMBO van scholengemeenschap Were Di. Op deze scholengemeenschap hebben we momenteel te maken met 2526 leerlingen in de leeftijd van 11 tot 19 jaar. Het niveau varieert van basisberoepsgerichte leerweg tot en met gymnasium.

Als docent ligt er voor mij naast kennisoverdracht ook een pedagogisch-didactische taak. Om deze taken goed te kunnen uitvoeren, vraagt dit van de docent een reflectief-onderzoekende houding, waarin je kijkt naar je professionele ontwikkeling. Toen vanuit de academische opleidingsschool mij werd gevraagd praktijkonderzoek te doen binnen onze school sloot dit naadloos aan bij mijn ambitie om mijn professionele ontwikkeling een nieuwe impuls te geven.

In overleg met de directie mocht het onderwerp van onderzoek aansluiten bij mijn persoonlijke interesse wat mij de gelegenheid bood niet alleen mijn vaardigheden als onderzoeker te verbeteren, maar ook mijn vaardigheden als docent onder de loep te nemen.

In mijn werk verwonder ik me regelmatig over de verbale manier van reageren van onze leerlingen op of richting docenten. In mijn ervaring is dit gedrag regelmatig norm overschrijdend en zelfs agressief (in dit onderzoek dan ook verder benoemd als verbale agressie). Zelf ervaar ik het op zijn minst als lastig om steeds adequaat op verbaal agressief gedrag van leerlingen te reageren. Het lijkt mij onwaarschijnlijk dat ik de enige ben die dat binnen onze school zo ervaart. Voor mij een reden om me in dit onderwerp te verdiepen.

Hoofdstuk 1

1.1 Aanleiding en Probleemstelling

Brutaal of respectloos gedrag van jongeren blijkt niet alleen van deze tijd te zijn. Socrates benoemde het al in de 5^e eeuw voor Christus: *“Onze jeugd heeft tegenwoordig slechte manieren, minachting voor het gezag en geen eerbied voor ouderen. (...) Jonge mensen spreken hun ouders tegen, houden hun mond niet in gezelschap en tiranniseren hun leraren.”*

Als het gaat om het benoemen van wat we in onze huidige maatschappij of binnen onze school SG Were Di verstaan onder brutaal of respectloos gedrag gaan we uit van waarden en normen. Binnen onze school worden de geldende waarden en normen gehanteerd zoals deze gelden binnen de Nederlandse samenleving. Deze zijn expliciet vastgelegd in schoolregels en afspraken van de school.

Als docent is naast lesgeven een van de taken toezien op het naleven van schoolregels en het handhaven van de geldende waarden en normen. In mijn huidige situatie als docent ervaar ik, dat wanneer ik leerlingen aanspreek op het overtreden van regels of het overschrijden van waarden en normen, leerlingen met regelmaat verbaal agressief reageren. Daarnaast neem ik waar dat dit gedrag van leerlingen ook voorkomt in hun contact met collega-docenten. Ik zie om me heen docenten, bewust of onbewust, op verschillende manieren reageren op dit gedrag door bijvoorbeeld vast te houden aan de regel, door te negeren of door een gesprek aan te gaan met de leerling. Persoonlijk vraag ik me met regelmaat af: hoe los ik norm overschrijdend of agressief taalgebruik dat ik aantref in mijn contact met leerlingen op een adequate manier op? Ben ik de enige die dit zo ervaart en wat is mijn rol hierin als docent?

Onderzoek van DUO in samenwerking met het Algemeen Dagblad wijst uit dat in elk geval 23% van de docenten in het voortgezet onderwijs verbale agressie van leerlingen ervaart, (Grinsven, Gaalen, & Woud, 2015). Vanuit dit onderzoek denk ik te mogen concluderen dat het waarschijnlijk is dat binnen onze school verbale agressie niet alleen door mezelf maar ook door anderen wordt ervaren.

Het rapport van de Wetenschappelijk Raad voor Regeringsbeleid benoemt dat er naast andere instituties een morele en pedagogische taak is weggelegd voor het onderwijs om waarden en normen te onderhouden bij de leerlingen. Zij zouden meer tijd en ruimte vrij moeten maken om leerlingen waarden en normen bij te brengen (Wetenschappelijke raad voor het regeringsbeleid, 2003).

Door de invoering van Passend Onderwijs (rijksoverheid, 2015) is het bovendien een feit dat er meer zorgleerlingen, met mogelijk daar aan gekoppeld gedragsproblemen, binnen het reguliere onderwijs terecht komen. In het reguliere onderwijs is wellicht minder aandacht voor de persoonlijke problematiek van leerlingen. Hierdoor is het aannemelijk dat het aantal leerlingen dat verbaal agressief gedrag laat zien in de nabije toekomst gaat toenemen.

Bovenstaande aspecten zijn voor mij aanleiding geweest om te starten met dit onderzoek.

1.2 Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is inzicht krijgen in de mate waarin docenten binnen onze school verbale agressie ervaren. Daarnaast wil ik inzicht krijgen in de behoefte van docenten aan ondersteuning om adequaat om te gaan met verbale agressie en wil ik nagaan welke ondersteuning dit dan moet zijn. Ten slotte wil ik inzicht krijgen in wat docenten momenteel inzetten om verbale agressie te voorkomen of om op een adequate manier met verbale agressie om te gaan. Vanuit deze inzichten kan er een aanbeveling gedaan worden aan de schoolleiding.

Naast het doel om de ervaringen en behoeften van docenten in kaart te brengen, ligt er voor mezelf een persoonlijk doel: mijn professionele ontwikkeling als docent. Ik wil me ontwikkelen in het verrichten van praktijkonderzoek met als doel stagiaires beter te kunnen ondersteunen bij het verrichten van praktijkonderzoek binnen onze school.

Het theoretisch kader van dit onderzoek wordt bepaald door een literatuurstudie die onder andere inzicht geeft in de begrippen: waarden en normen, verbale agressie en het communiceren met pubers.

Het praktische gedeelte van het onderzoek richt zich op de alle docenten van SG Were Di. Ik ben me ervan bewust dat naast docenten ook anderen binnen de school te maken krijgen met verbale agressie. In verband met de uitvoerbaarheid binnen het gegeven tijdsbestek maak ik als onderzoeker de keuze om me te beperken tot de docenten.

1.3 De onderzoeksvraag

De centrale vraag van dit onderzoek luidt als volgt:

In welke mate ervaren docenten van SG Were Di verbale agressie van leerlingen en wat heb je als docent nodig om hier op een goede manier mee om te kunnen gaan?

Om te komen tot antwoorden op deze centrale vraag zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

- **In welke mate ervaren docenten op SG Were Di verbaal agressief gedrag?**
- **Welke manier van ondersteuning behoeven docenten van SG Were Di in het omgaan met verbale agressie?**
- **Wat zetten docenten van SG Were Di momenteel in om adequaat om te gaan met verbale agressie van leerlingen?**
- **Hoe gaan andere VO-scholen in de omgeving van SG Were Di om met de ondersteuning aan docenten in het omgaan met verbale agressie van leerlingen?**

Hoofdstuk 2 De theoretische onderbouwing

Vanuit de onderzoeksvraag richt de theorie zich op de kernbegrippen: waarden en normen, verbale agressie en het communiceren met pubers (jongeren in de leeftijd van 11 tot 19 jaar).

2.1 Normen en waarden

In dit onderzoek zijn waarden overtuigingen die betekenis geven aan ons leven en onze samenleving. Vanuit deze overtuigingen worden normen bepaald. Normen zijn in wezen de gedragsregels die voortkomen uit de geldende waarden (Karen, Kuin, Vlak, & Westerhof, 2008).

Normen en waarden worden ons al van kinds af aan bijgebracht. De basis hiervoor wordt in eerste instantie door ouders gelegd. Zij brengen ons bij wat hoort en niet hoort, wat wel en niet goed is. Later komen daar anderen bij die mede onze normen en waarden bepalen. Hierbij denken we aan vrienden, aan de overheid, maar ook school en docenten spelen hierin een rol. Normen en waarden geven richting aan ons doen en laten (Karen, Kuin, Vlak, & Westerhof, 2008).

Op SG Were Di zijn waarden vastgelegd in de missie/visie van de school (Schoolgids SG Were Di 2015-2016, sd), waarin staat benoemd dat het belangrijk is dat leerlingen zicht krijgen op waarden en eigen normbesef ontwikkelen. Binnen het VMBO zijn de waarden bovendien medebepaald door SWPBS (zie bijlage 1), waarmee de school in 2013 is gestart. De drie hoofdwaarden die van hieruit zijn geformuleerd zijn: respect, verantwoordelijkheid en persoonlijke groei.

De normen van school zijn uitgewerkt in de schoolregels. Over de omgang met elkaar staat hier dat men respectvol met elkaar om dient te gaan en er een veilig klimaat moet zijn voor iedereen binnen de school. In het VMBO zijn er naast deze schoolregels een aantal regels uitgeschreven in gedragsverwachtingen. Dit zijn concreet uitgeschreven gedragsregels welke positief zijn geformuleerd zoals: "Ik loop rustig in de gang". Aan deze gedragsverwachtingen wordt aandacht besteed tijdens de lessen, middels lessen in goed gedrag.

Were Di is een school met een diversiteit aan leerlingen, waarbij waarden en normen van de leerling wellicht niet altijd overeenkomen met de waarden en normen binnen de school. De ecologie van de leerling is hierbij bepalend. De ecologie gaat er namelijk vanuit dat waarden en normen en het daaruit voortvloeiende gedrag van de leerling bepaald wordt door de combinatie van zijn thuissituatie, zijn onderwijs en zijn vrije tijd (Meersbergen & Jeninga, 2012). Hoewel er volgens de overheid een taak is weggelegd voor onderwijs in het bijbrengen van normen en waarden aan leerlingen (Wetenschappelijke raad voor het regeringsbeleid, 2003) blijkt hierbij ook dat de invloed van het onderwijs slechts beperkt is. Door als docent te werken vanuit het sociale model, waarbij men kijkt hoe de leerling met zijn beperking of kwaliteiten optimaal ondersteund kan worden door het aanpassen van de omgeving (Meersbergen & Jeninga, 2012), kan men als docent in elk geval binnen school en of klaslokaal het verschil maken.

Naast welvaart, opleiding en sociale status is ook de cultuur waarin de leerling wordt opgevoed bepalend. Verschil in cultuur kan soms leiden tot onbedoelde

misverstanden (Kralingen.van & Geerts, 2015). Pinto (1994) ontwikkelde een driestappenplan om interculturele communicatie beter te laten verlopen:

1. bewust worden van eigen waarden en normen;
2. achterhalen wat de normen en waarden van de ander zijn;
3. omgaan met de verschillen.

Als docent is het belangrijk je ervan bewust te zijn dat waarden en normen en cultuur onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn en het belang te zien om op adequate wijze om te gaan met de verschillen waar men binnen een school mee te maken krijgt.

2.2 Verbale agressie en de communicatie met pubers

In het belang van het onderzoek dient het begrip verbale agressie helder te zijn. Het woord agressie komt van het Latijnse *adgredior* wat ergens gericht op toegaan betekent. In dit onderzoek staat agressie voor: gedrag dat samen hangt met conflicten tussen individuen (leerkracht en leerling). Het is gedrag dat iemand inzet om - bewust of onbewust - de ander schade toe te brengen en/of duidelijk te maken wat hij wel of niet wil. De gebruikte manier overschrijdt de grens van de algemeen geldende waarden en normen en roept bij de ander gevoelens op van boosheid, angst, verdriet of pijn.

Hoewel agressie in onze samenleving een negatieve klank heeft, kan men agressie ook zien als het ontwikkelen van het vermogen om met conflicten om te gaan. Agressie kan in dezen gezien worden als een manier om het hoofd boven water te houden (Guggenbuhl, 1996)

Als het gaat om verbale agressie wordt er schade toegebracht aan anderen door openlijk te schelden, te roepen, uit te jouwen of te beledigen. Daarnaast zijn er meer subtiele vormen van verbale agressie zoals roddels verspreiden of op iemand neerkijken (Grietens, Kuppens, & Michiels, 2007). Agressie kan openlijk of bedekt plaatsvinden. Bij openlijke agressie wordt openlijk de confrontatie aangegaan en de aanval op het slachtoffer, de docent, gericht. Bedekte agressie kan men zien als de groep opzetten tegen de docent, maar ook wel aanhoudend tegendraads gedrag tegen docenten kan gezien worden als bedekte agressie (Ploeg, 2014). Agressie kan incidenteel voorkomen, waarbij het gedrag gebonden is aan de situatie. Structurele agressie staat echter niet op zich en is er sprake van ingeslepen gedrag (Ploeg, 2014). Hierbij rijst de vraag waar deze verbale agressie bij pubers vandaan komt?

Verbale agressie heeft te maken met de manier waarop we communiceren. Wat bepaald nu of pubers verbaal agressief reageren? Heuves (2008) refereert aan het feit dan communiceren met pubers lastig is, omdat een puber een opmerking over zijn gedrag al snel als bedreigend ervaart. De puber verschuilt zich achter een scherm van stilzwijgen, schampere opmerkingen of grote mond enkel om de volwassenen op afstand te houden. De puberteit is tevens de periode, waarin de cognitieve ontwikkeling zich voor het eerst gaat richten op introspectie, waarbij de puber voor het eerst geleidelijk leert om te praten over zijn gevoelens en ervaringen.

Bovendien is het zo dat er ook groepen jongeren zijn die verbaal sterk en daarbij, uitgekend verbaal agressief zijn. Zij gebruiken verbale agressie om hun populariteitsstatus te behouden of te verhogen. Hierbij wordt agressie ingezet vanuit de behoefte van de puber om populair te zijn en erbij te horen. (Crone, 2012).

Delfos (2011) beschrijft dat volwassenen (dus ook docenten), hoewel de intentie vaak goed is, regelmatig in de valkuil trappen om pubers te vertellen wat ze van hun gedrag vinden en wat ze anders zouden moeten doen. Dit zorgt ervoor dat een puber in de weerstand gaat. Pubers zijn immers goed in staat om zelf een mening te vormen en onder woorden te brengen wat zij vinden. Praten met een puber zal alleen lukken als er echt naar elkaar geluisterd wordt, waarbij de puber ook gestimuleerd wordt om zelf na te denken. Men zal hiervoor een relatie moeten opbouwen met de leerling. Dit betekent dat je je als docent kwetsbaar moet durven opstellen en oprechte belangstelling moet hebben in de ander (Delfos 2011).

Daarbij zijn relatie, autonomie en competentie de belangrijkste pijlers in de omgang met leerlingen, waarbij relatie betekent: een situatie waarin de leerling zich geaccepteerd, gewaardeerd en gerespecteerd voelt en bovendien vertrouwen ervaart van de leerkracht (Stevens, 1997).

Toch is het belangrijk je te realiseren dat er altijd sprake is van ongelijkheid in de relatie met de leerling. Als docent handhaaf je immers regels, geef je grenzen aan en ben je gezagsdrager, (Lagerwerf & Korthagen, 2006). Het kan positief werken om met de leerling te komen tot afspraken in plaats van regels. Een afspraak is iets wat je samen overeenkomt en niet iets wat je als docent de ander oplegt. Een afspraak waarover een leerling zelf kan nadenken en waar hij achter kan staan, laat zijn autonomie toenemen en zal beter beklijven. De leerling zal gemotiveerd zijn om te laten zien, dat hij zich daar aan kan houden (Stevens, 1997).

Als docent wordt in de communicatie met leerlingen en voor het handhaven van regels aanspraak gemaakt op je interpersoonlijke en pedagogische competenties. Dit betekent dat je werkt vanuit een veilige basis, waarin de leerling zichzelf mag zijn. Je dient oog te hebben voor diversiteit en je bent je bewust van je eigen (non-) verbale communicatie. Je werkt vanuit wederzijds respect, ondersteunend in plaats van belerend, en probeert te komen tot gezamenlijk gedragen afspraken. Tenslotte is het belangrijk jezelf als docent een spiegel voor te houden en te kijken naar je eigen rol in het geheel (Bruine.de, Claasen, Schuman, Siemons, & Velthoven.van, 2009).

Door rekening te houden met waarden en normen, de belevingswereld van de puber en aandacht te hebben voor je relatie met de leerling en je eigen rol als docent, kun je een positieve invloed uitoefenen op de communicatie met leerlingen en daardoor indirect invloed uitoefenen op de verbale agressie van leerlingen.

Hoofdstuk 3 De methode

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe het onderzoek is opgezet, wie de participanten zijn, welke methoden voor dataverzameling zijn gebruikt en hoe deze data zijn geanalyseerd.

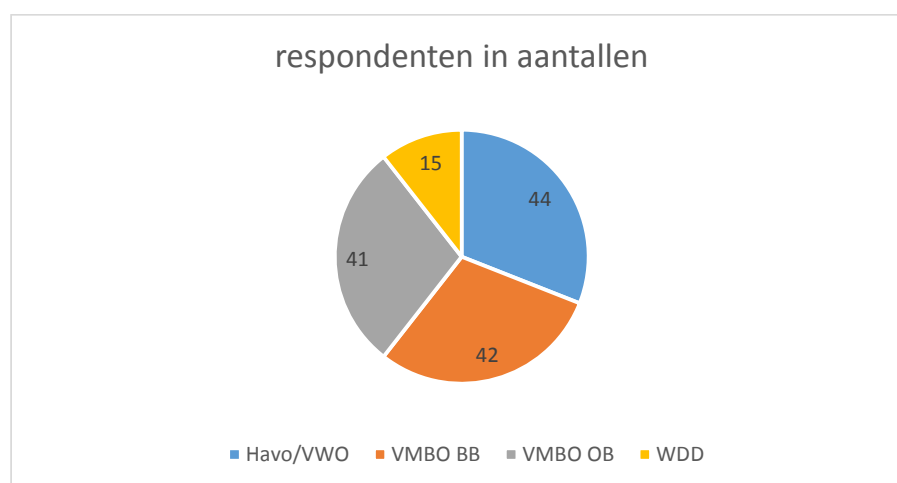
3.1 Participanten van het onderzoek

In dit onderzoek zijn alle docenten van SG Were Di benaderd. In het totaal gaat dit om 193 docenten die in de periode van onderzoek werkzaam waren op SG Were Di.

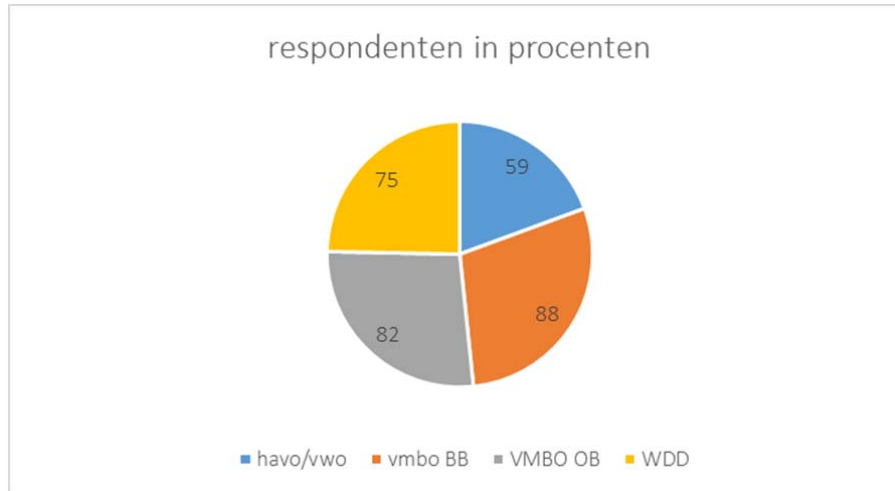
SG Were Di bestaat uit drie gebouwen:

Havo/ VWO:	bestaat uit 2 teams onderbouw en 2 teams bovenbouw
VMBO onderbouw:	bestaat uit Kernteam, VMBO onderbouw basis en kaderberoepsgerichte leerweg en VMBO-GT onderbouw
VMBO bovenbouw	bestaat uit leerwerktraject, VMBO bovenbouw basis en kader beroepsgerichte leerweg en VMBO-GT
Were Di Drie	bevindt zich in VMBO bovenbouw. Er wordt les gegeven d.m.v. leerling gestuurd onderwijs. Deze stroom binnen Were Di bestaat uit zowel VMBO-basis en kader beroepsgerichte leerweg als VMBO-GT niveau, bovenbouw en onderbouw.

Gebouwen Were Di	Aantal docenten (193)	Aantal respondenten (142) = 74%
Havo / VWO	75	44
VMBO onderbouw	50	41
VMBO bovenbouw	48	42
Were Di Drie	20	15

figuur 1

Figuur 2

Daarnaast zijn 5 VO scholen in de omgeving van SG Were Di benaderd. Hiervan hebben 3 scholen meegewerkt aan het onderzoek.

3.2 Opzet van het onderzoek.

Het onderzoek is gestart met een eerste verkenning van het probleem. Deze verkenning heeft plaatsgevonden door literatuurstudie (zie hoofdstuk 2). De literatuur is gebruikt als algemene oriëntatie, heeft inzicht gegeven in het begrijpen van de begrippen verbale agressie, normen en waarden en het communiceren van pubers.

Het praktijkonderzoek is opgesplitst in drie delen, te weten:

- vragenlijsten (bijlage 2)
- interviews (bijlage 3)
- e- mails (bijlage 4)

3.2a De vragenlijsten

De vragenlijsten zijn uitgereikt aan alle docenten van SG Were Di om in kaart te brengen in welke mate docenten verbale agressie ervaren en of docenten zich bekwaam voelen om hier adequaat mee om te gaan. De vragenlijsten bestaan uit zowel open, als gesloten en meerkeuzen-vragen en vinden hun oorsprong in de vragenlijsten die zijn gebruikt bij het onderzoek van DUO naar geweld tegen leraren (Grinsven, Gaalen, & Woud, 2015). Hieruit zijn de vragen geselecteerd die betrekking hebben op de verbale agressie van leerlingen. Daarnaast zijn vragen toegevoegd die specifiek vragen naar diverse vormen van verbale agressie en de behoefte aan ondersteuning van docenten.

3.2b interviews

Aan het einde van de vragenlijst zijn docenten uitgenodigd om deel te nemen aan een interview.

	Aantal respondenten	Bereid om mee te werken aan een interview
Havo/VWO	44	2
VMBO onderbouw	41	5
VMBO bovenbouw	42	15
Were Di drie	15	1

Omdat uit de data van de vragenlijsten bleek (zie hoofdstuk 5) dat verbale agressie van leerlingen het meest ervaren werd en de behoefte aan ondersteuning zichtbaar groter was door docenten binnen het VMBO bovenbouw, in vergelijking met de andere gebouwen, heeft de onderzoeker er voor gekozen (na overleg met directie) om de interviews uit te voeren in de VMBO bovenbouw.

4 Docenten zijn geïnterviewd vanuit good practice; 3 docenten zijn geïnterviewd omdat zij aangaven "last" te ervaren van verbale agressie en graag ondersteuning wilde in het omgaan met verbale agressie van leerlingen.

Tijdens de interviews is onderzoek gedaan naar:

- welke factoren van invloed zijn op verbale agressie?
- wat essentieel is in wat docenten inzetten om verbale agressie te voorkomen?
- welke ondersteuning aan docenten in het omgaan met verbale agressie de voorkeur heeft en hoe deze vorm gegeven zou kunnen worden?

Tijdens de interviews zijn participanten zoveel mogelijk zelf aan het woord gelaten. De onderzoeker heeft in het gesprek slechts leidende vragen heeft gesteld. De gesprekken met participanten zijn opgenomen.

3.2c E-mail

Via e-mail zijn 5 VO-scholen in de omgeving via e-mail benaderd met de vraag welke ondersteuning zij bieden aan docenten in het omgaan met verbale agressie van leerlingen. 3 VO-scholen hebben de e-mail beantwoord.

3.3 Analyse van de data

3.3a Data van de vragenlijsten:

De antwoorden op de meerkeuze vragen zijn weergegeven met behulp van kolommen. De antwoorden van de open vragen zijn indien mogelijk geturfd en weergegeven als toelichting onder de kolom waar de vraag betrekking op heeft.

3.3b Data van de interviews

De interviews zijn opgenomen en samengevat. Daarna zijn de antwoorden gecodeerd (Boeije, 2005) met behulp van de theorie van Stevens (1997) op relatie, competentie en autonomie.

Het samenvatten en coderen van de interviews is gedaan door de onderzoeker. De onderzoeker is zich hierbij bewust dat het gaat om de ervaringen van participanten en dat ervaringen een subjectief element bevatten. De samenvattingen zijn ter goedkeuring aan de participanten voorgelegd.

3.3c Data van de VO-scholen

De antwoorden verkregen vanuit de e-mail van de VO-scholen in de omgeving op de vraag hoe zij docenten ondersteunen in het omgaan met verbale agressie zijn per school samengevat en weergegeven in een verslag.

Data die zijn verkregen, maar niet relevant waren voor het onderzoek, zijn weggelaten uit het onderzoeksverslag. De volledig data zijn op te vragen bij de onderzoeker.

3.3d Betrouwbaarheid en validiteit

Om de betrouwbaarheid en de validiteit van het onderzoek te verhogen zijn in dit onderzoek de volgende aspecten gebruikt:

- Om een breed draagvlak te creëren zijn alle docenten van Sg Were Di uitgenodigd deel te nemen aan het onderzoek.
- De conector van school heeft feedback op het proces gegeven gedurende het onderzoek.
- Critical friends hebben in dit onderzoek bijgedragen door zwakke of inadequate zaken in het onderzoeksproces te signaleren.

De onderzoeker heeft geprobeerd het onderzoek zo transparant mogelijk uit te voeren door in begrijpelijke taal duidelijk uitleg te geven over het waarom, het doel en verloop van het onderzoek. Participanten zijn op de hoogte gehouden van het onderzoek door het terugkoppelen van de verwerkte data. De participanten is om toestemming gevraagd voor het maken van geluidsopnamen.

Anonimiteit en privacy van de participanten zijn zo goed mogelijk gewaarborgd door geen namen te gebruiken van participanten. De onderzoeker is zich ervan bewust dat volledige anonimiteit moeilijk te waarborgen is. Gezien de aard van het onderwerp, de vraag om te durven spreken over wat je niet goed kan of waar je hulp bij nodig hebt, heeft extra aandacht gekregen van de onderzoeker. Dat wil zeggen dat de onderzoeker integer zorgvuldig te werk is gegaan, met respect voor anderen,

en alles in het werk heeft gesteld om schade of leed voor betrokkenen van het onderzoek te voorkomen (Andriessen, Delnooz, Smeijsters, & Peij, 2012) Andriessen).

Hoofdstuk 4 Resultaten van het onderzoek

In dit hoofdstuk zijn de resultaten per deelvraag weergegeven.

4.1 Deelvraag 1

In welke mate ervaren leerkrachten op SG Were Di verbaal agressief gedrag?

Voor het beantwoorden van deze vraag is gebruik gemaakt van de vragenlijst

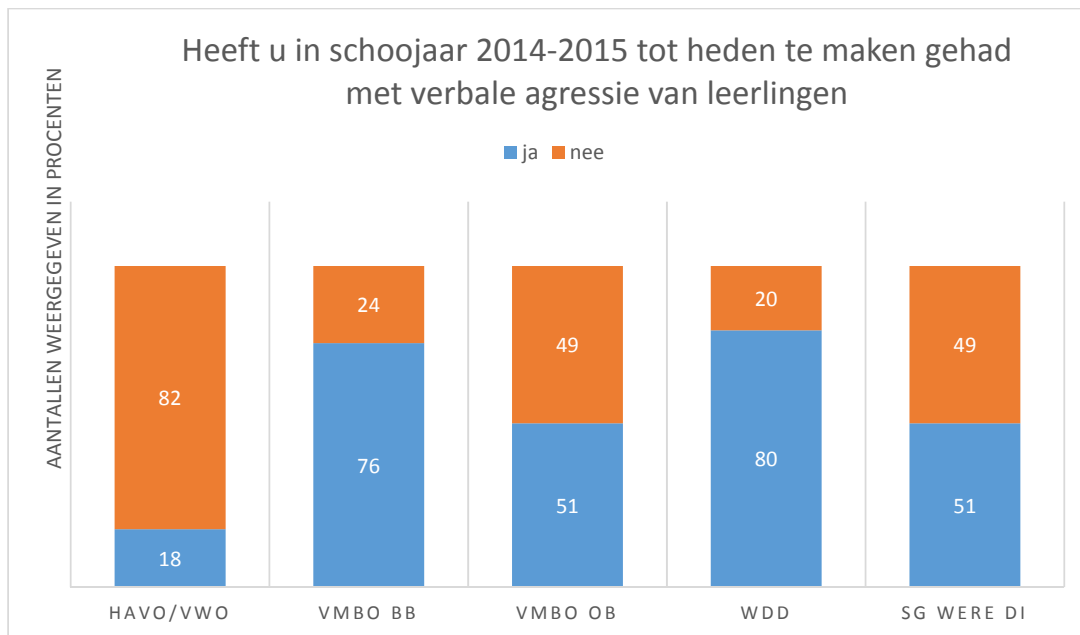
De antwoorden zijn geclusterd per gebouw en/of onderwijsrichting. Daarvoor zijn de volgende afkortingen gebruikt:

Havo/VWO = Havo/VWO

VMBO Onderbouw = VMBO OB

VMBO Bovenbouw = VMBO BB

Were Di Drie = WDD

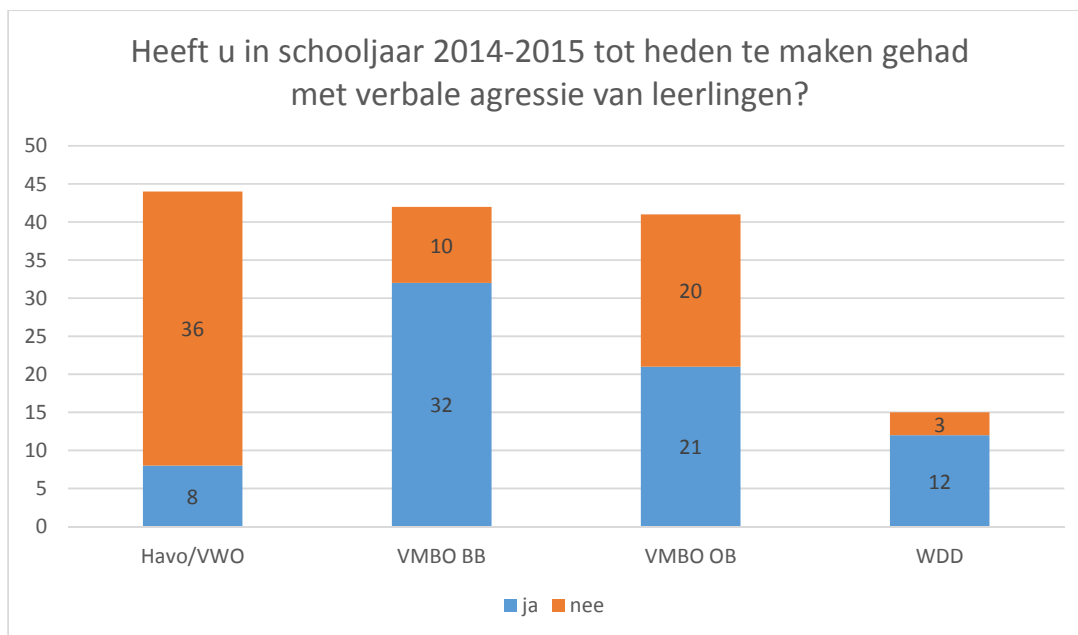

Figuur 3

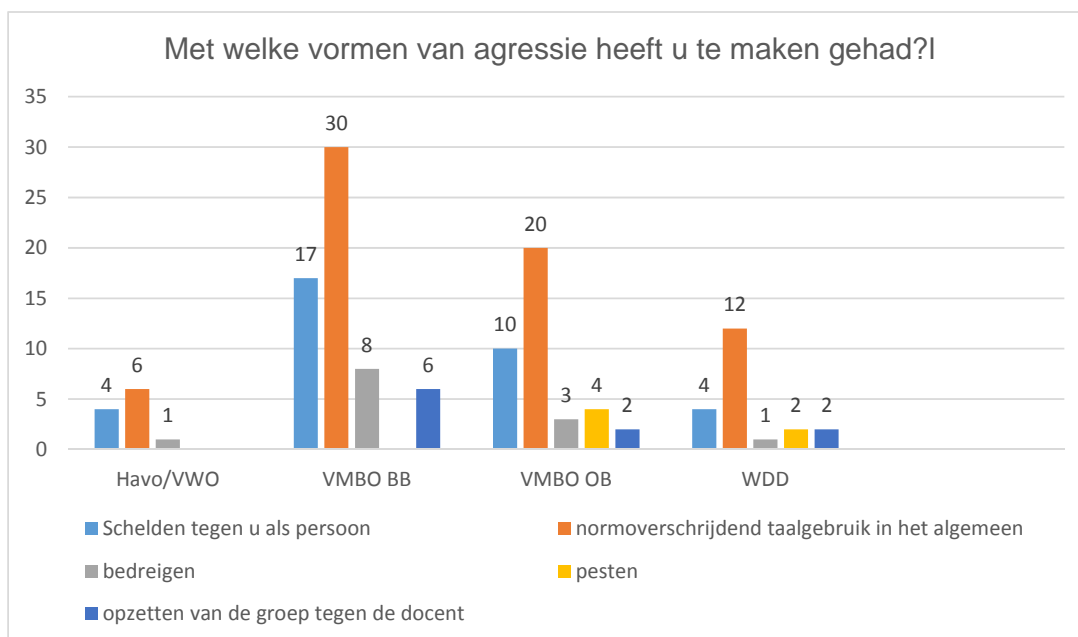
Gemiddeld ervaart 51% van de docenten op SG Were Di verbale agressie van leerlingen. Opvallend hierbij is dat Havo /VWO met 18 % lager scoort dan de rest van de school.

VMBO BB en WDD beiden gevestigd in hetzelfde gebouw scoren respectievelijk met 76% en 80 % een stuk hoger dan de rest van de school.

Voor een duidelijkere weergave zijn de volgende tabellen alle aangegeven met de exacte aantallen respondenten.

Figuur 4

Figuur5

Uit bovenstaande grafiek (figuur 5) blijkt dat norm overschrijdend taalgebruik in het algemeen het meest voorkomt, namelijk 52%. Schelden tegen u als persoon wordt met 27% als tweede ervaren.

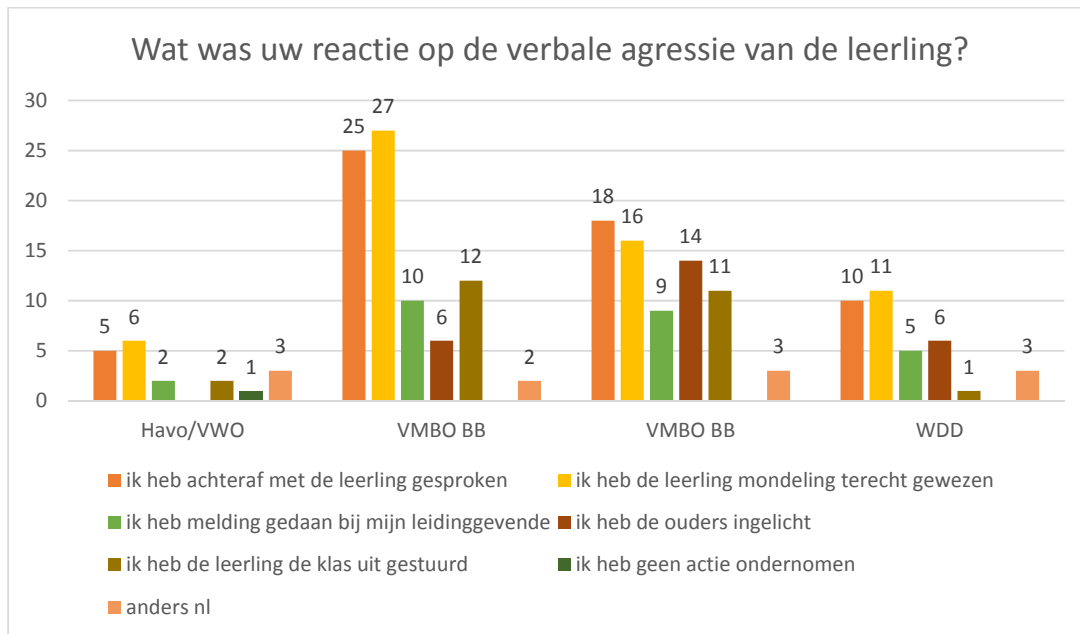
Hoewel bedreigen en pesten duidelijk minder voorkomt is bedreigen in deze periode 13 keer (10%) voorgekomen en pesten van de docent 6 keer (5%).

Op de vraag wat de directe aanleiding was voor de verbale agressie (open vraag) werd 45x een voorbeeld genoemd waarbij het ging om aanspreken op het gedrag van de leerling.

4x werd aangegeven dat een slecht cijfer of toets de oorzaak was.

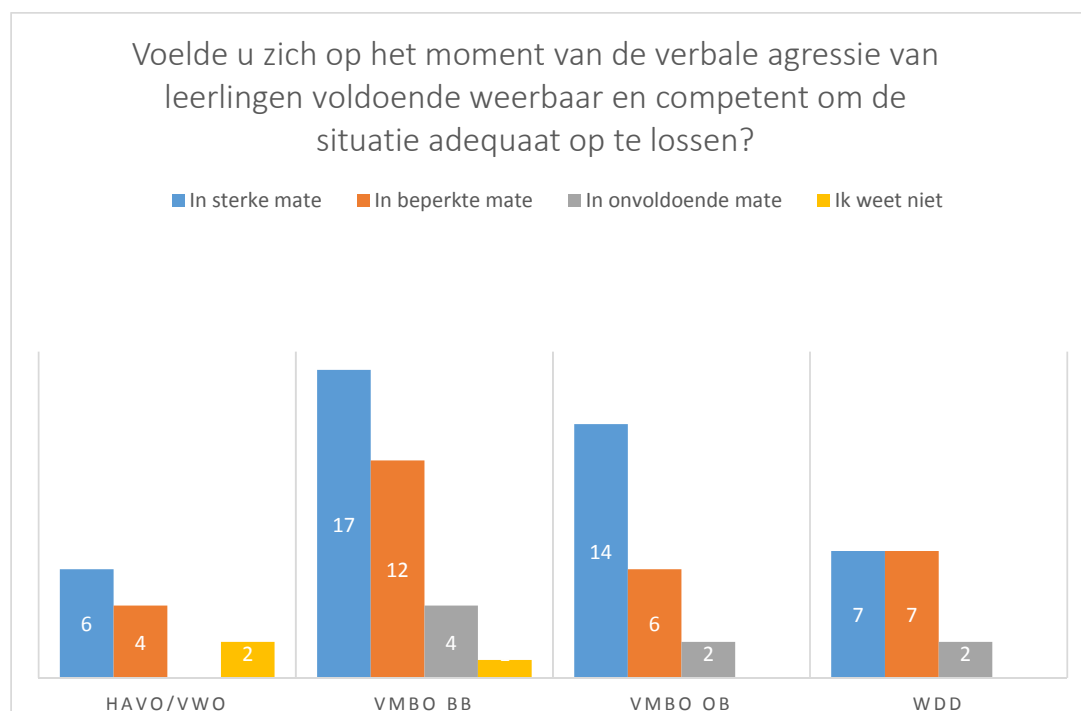
7 x werden een voorbeeld genoemd waarbij de oorzaak lag bij het welbevinden van de leerling zoals bijvoorbeeld een moeilijke thussituatie.

3 respondenten gaven aan geen duidelijke oorzaak te kunnen aangeven.

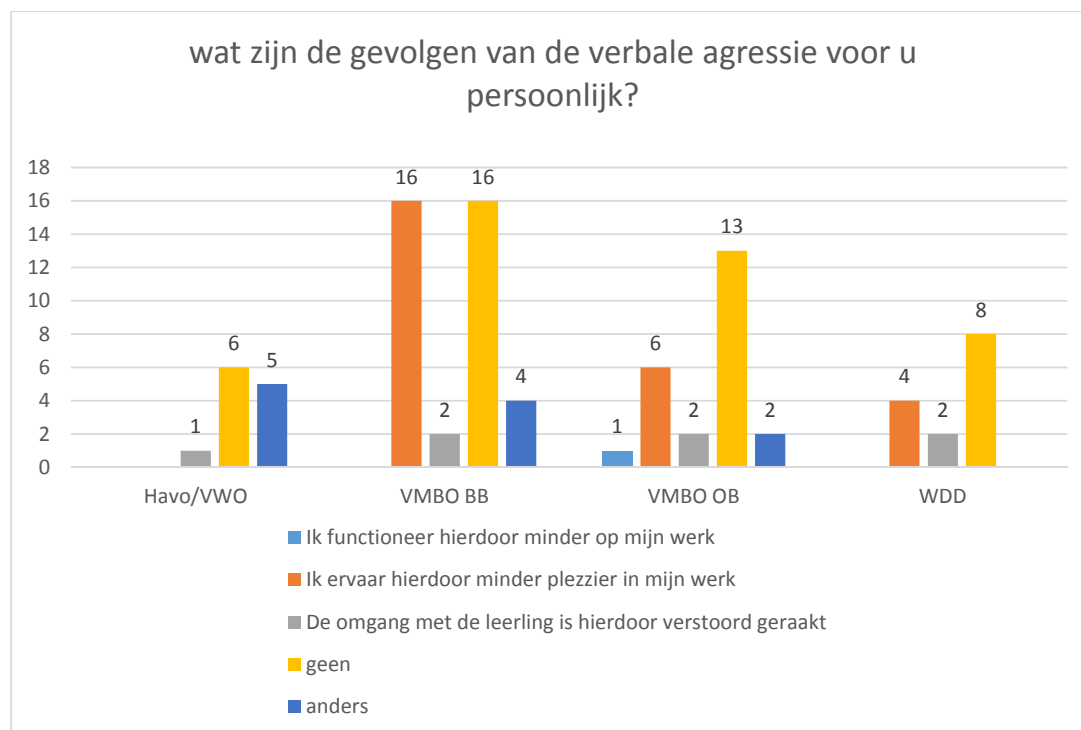
Figuur 6

Op de vraag hoe de respondent gereageerd heeft op de verbale agressie (figuur 6) waren meerdere antwoorden mogelijk. Alle respondenten hebben aangegeven op een of meerdere manieren te hebben gereageerd. Een respondent heeft aangegeven niet te hebben gereageerd.

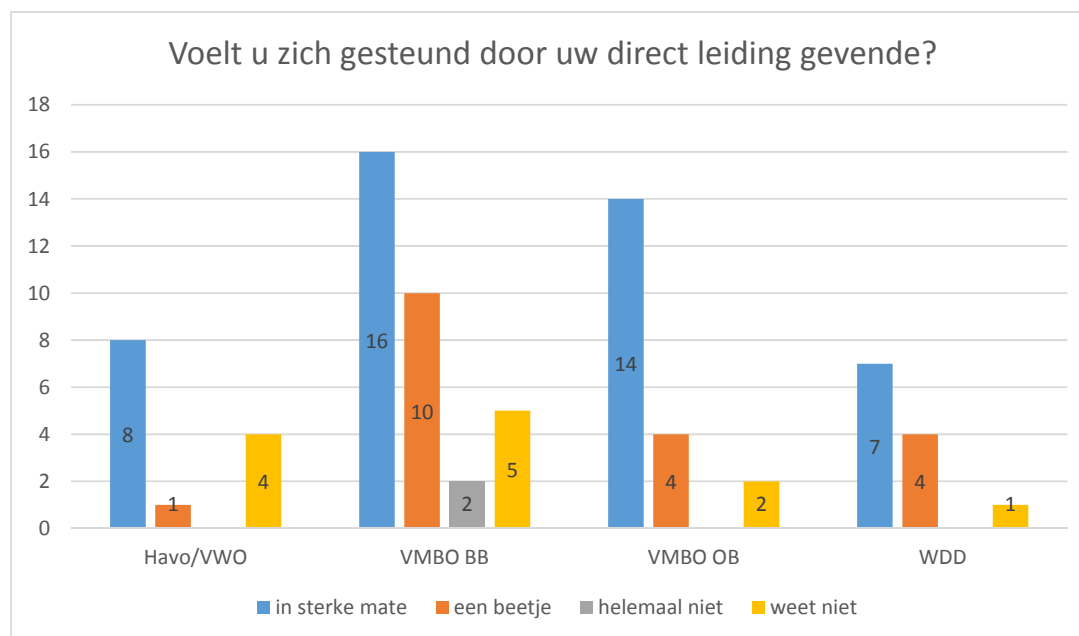
Figuur 7

44 respondenten (52%) die verbale agressie van leerlingen ervaren (figuur7), voelen zich in sterke mate bekwaam om adequaat op verbale agressie van leerlingen te reageren. 29 respondenten (35%) voelen zich in beperkte mate bekwaam waarbij 8 respondenten (10%) aangeven zich onvoldoende bekwaam te voelen.

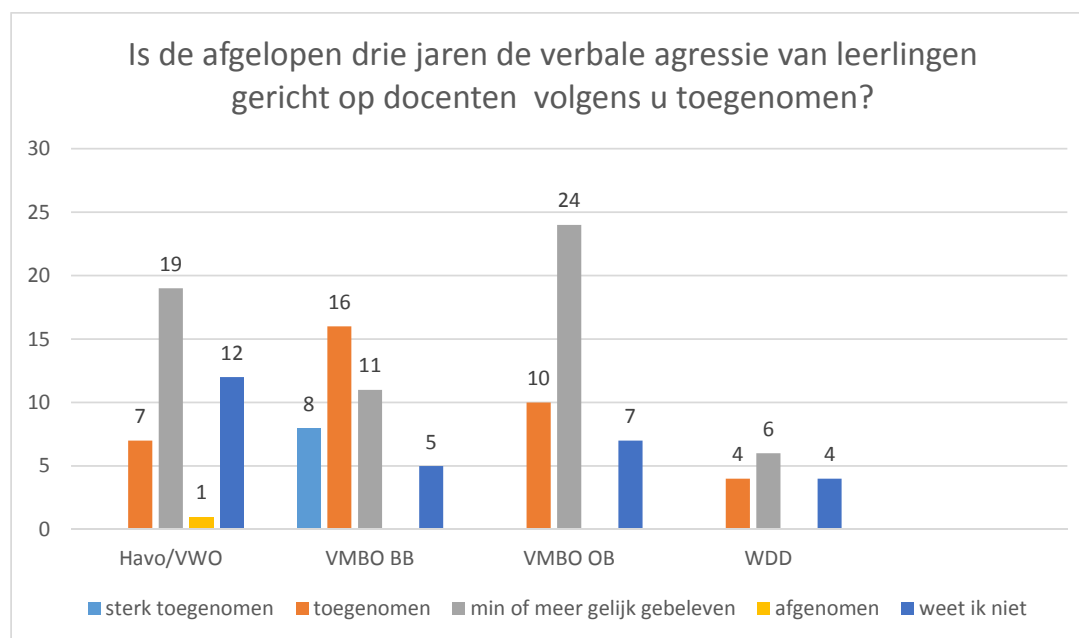
Figuur 8

Waar 53 respondenten (60%) aangeven geen persoonlijke gevolgen te ondervinden ten gevolge van de verbale agressie van leerlingen, ervaren 26 respondenten (30%) hierdoor minder plezier in het werk. Waarbij opvalt dat dit niet geldt voor Havo/VWO. Voor 7 respondenten (8%) is in de afgelopen periode de omgang met de betreffende leerling verstoord geraakt en 1 respondent functioneert minder goed op het werk ten gevolge van de verbale agressie van leerlingen.

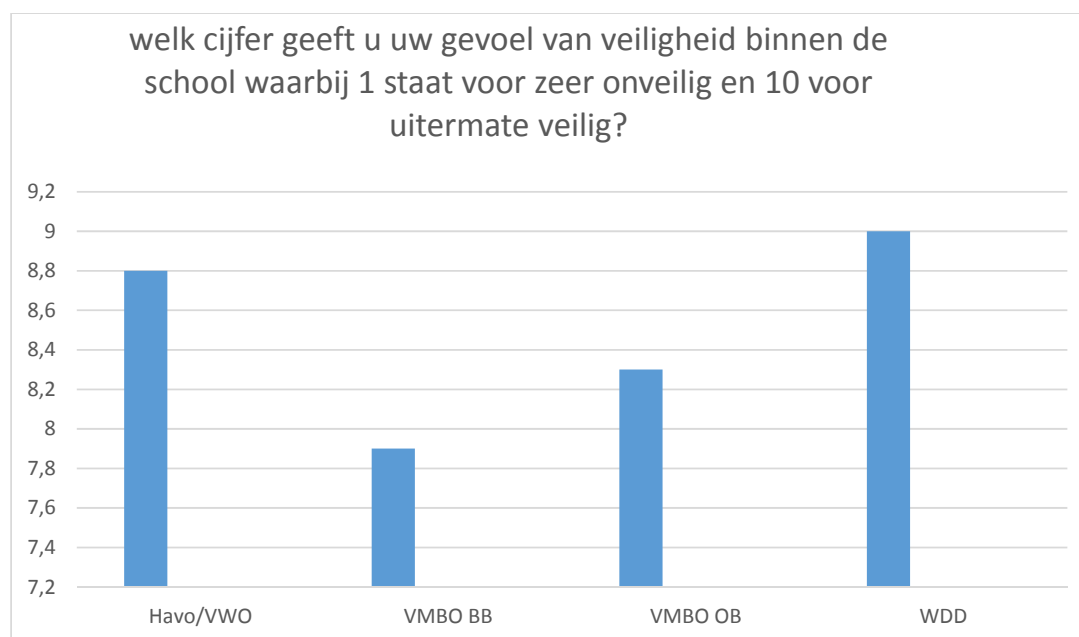
Figuur 9

In de omgang met verbale agressie van leerlingen voelen 45 respondenten (51%) zich in sterke mate gesteund door hun direct leidinggevende. 19 respondenten (22%) voelen zich een beetje gesteund. 2 respondenten (2%) voelen zich niet gesteund. 12 respondenten (14%) weten het niet. Een mogelijke reden zou kunnen zijn dat zij het incident niet gemeld hebben bij hun leidinggevende.

Figuur 10

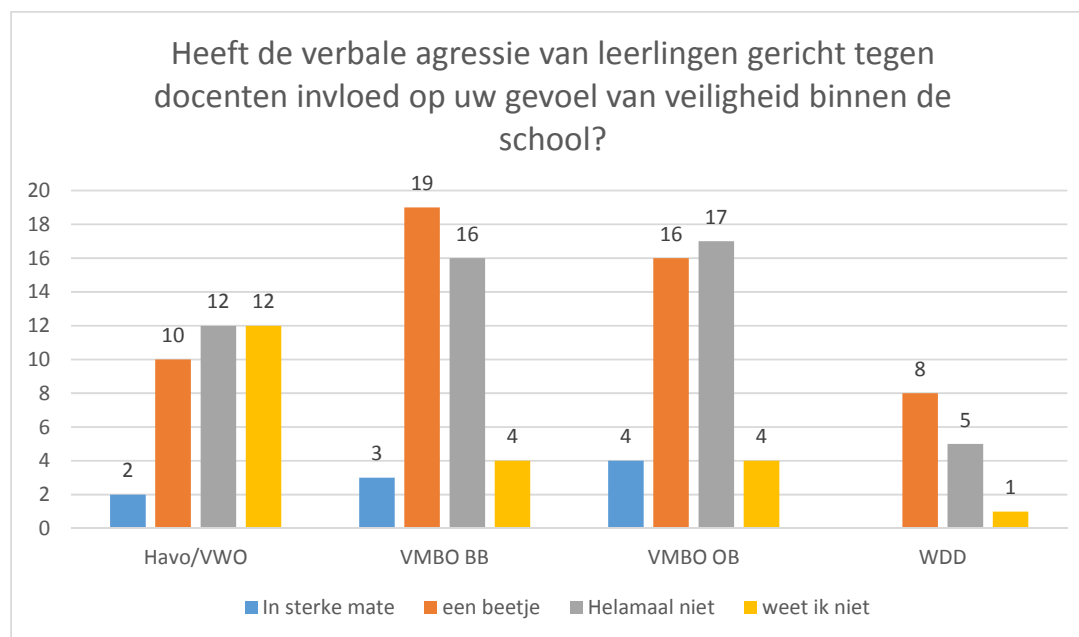
60 Respondenten (45%) ervaren dat de verbale agressie van leerlingen de afgelopen drie jaar gelijk is gebleven. 42 Respondenten (31%) ervaren dat de verbale agressie van leerlingen de afgelopen 3 jaar is toegenomen. Op het VMBO Bovenbouw ervaren daarvan 5 respondenten (4%) dat de verbale agressie van leerlingen sterk is toegenomen.

Figuur 11

Waar 51% van de respondenten verbale agressie van leerlingen ervaart (figuur 3), waardeert iedereen de veiligheid met een cijfer variërend van voldoende 6 tot uitmuntend 10. Gemiddeld scoren respondenten hun gevoel van veiligheid op school met een 8,5.

De toelichting die op cijfer voor het gevoel van veiligheid wordt gegeven, is de back up/steun van collega's en het gevoel er niet alleen voor te staan. Ook geven respondenten aan zich te realiseren dat er altijd iets kan gebeuren.

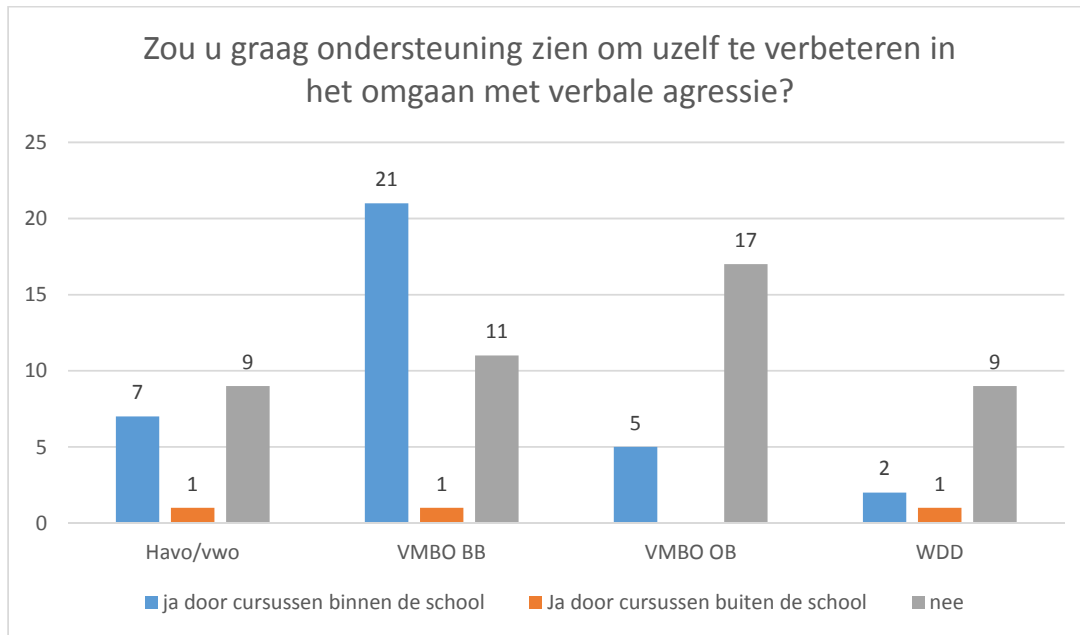
Figuur12

Verbale agressie door leerlingen heeft voor 65 respondenten (49%) wel invloed op het gevoel voor veiligheid waarvan voor 12 respondenten (9%) in sterke mate. Voor 50 respondenten (38%) heeft de verbale agressie van leerlingen echter geen invloed op het gevoel van veiligheid binnen de school.

4.2 Deelvraag 2

Welke mate van ondersteuning willen docenten in het omgaan met verbale agressie van leerlingen?

Vanuit de vragenlijst is aan de respondenten die ervaring hadden met verbale agressie van leerlingen gevraagd of zij ondersteuning wensten om zichzelf te verbeteren in het omgaan met verbale agressie:

Figuur 13

Van de respondenten die verbale agressie ervaren zouden 38 respondenten (45%) ondersteuning willen om zichzelf te verbeteren in het omgaan met verbale agressie, waarvan 35 respondenten (42%) aangeven dit het liefst te doen binnen de school en 3 respondenten (4%) het liever zouden willen buiten de school. De behoefte aan ondersteuning is het grootst op het VMBO Bovenbouw namelijk 67%. Er bestaat ook daar een duidelijke voorkeur voor ondersteuning voor cursussen binnen de school.

Er zijn 3 respondenten geïnterviewd die verbale agressie hadden ervaren, over de ondersteuning die ze zouden willen hebben om zichzelf te verbeteren in het omgaan met verbale agressie. Daarnaast zijn de 4 docenten die geïnterviewd zijn vanuit good practice ook gevraagd hoe zij denken dat ondersteuning het best vorm gegeven kan worden. Van deze 4 respondenten gaven er 3 aan ook belangstelling te hebben voor de wijze waarop we als team of als persoon ons zelf kunnen verbeteren in het omgaan met verbale agressie van leerlingen.

Allereerst kwam uit de interviews naar voren dat openheid over dit onderwerp belangrijk is. Hiermee werd bedoeld dat verbale agressie wel ervaren wordt, maar

dat er tot nu toe nauwelijks over gesproken wordt binnen teams. Hoewel het klimaat binnen school als veilig ervaren wordt, lijkt hulp vragen bij het omgaan met verbale agressie van leerlingen nog niet altijd vanzelfsprekend. Er lijkt het gevoel te bestaan dat hulp vragen hierbij gelijk staat aan niet goed functioneren.

Openheid kan volgens respondenten gecreëerd worden door er met elkaar over te spreken, liefst in kleinere groepen of in het team. Het is belangrijk in beeld te krijgen wat je als docent belangrijk vindt, waar je grenzen liggen en hoe je die vervolgens hanteert. Gesproken kan worden over hoe de waarden en normen die je als team hanteert passen binnen je eigen authenticiteit. Het gevoel er niet alleen voor te staan, maar inzien dat anderen soms dezelfde problemen ervaren en dat je van elkaar kan leren worden hierbij als waardevol ervaren.

Momenten waarop structurele aandacht zou kunnen zijn voor het leren omgaan met verbale agressie zijn bijvoorbeeld teamvergaderingen. De voorkeur gaat echter uit naar het organiseren van studiedagen zodat er voldoende tijd beschikbaar is.

De geïnterviewde respondenten geven de volgende voorbeelden met betrekking tot het mogelijke aanbod ter ondersteuning:

- gastspreker;
- roos van Leary;
- collegiale intervisie;
- video training;
- collegiale lesbezoeken, bij elkaar gaan kijken en nabespreken;
- workshops omgaan met moeilijke leerlingen.

Hierbij wordt aangegeven dat het belangrijk is, dat de manier van ondersteunen een manier moet zijn die bij je past als persoon. De ondersteuningsbehoefte en de wijze waarop men ondersteund kan, c.q. dient te worden, kan van persoon tot persoon verschillen. Daarom zal men allereerst moeten inventariseren waar binnen een team behoefte aan is.

Het idee leeft dat er wel allerlei aanbod is voor je professionele ontwikkeling binnen de Were Di. Waar geïnterviewden aangeven dat er “vroeger” workshops werden aangeboden weet nu niemand wat het huidige aanbod is binnen school. Alle geïnterviewde respondenten vinden het belangrijk dat, wanneer je jezelf wilt ontwikkelen, het ondersteuningsaanbod gemakkelijk toegankelijk moet zijn en los moet staan van de beoordeling op je functioneren, zodat het los komt te staan van het gevoel dat je faalt wanneer je als persoon ondersteuning aanvraagt.

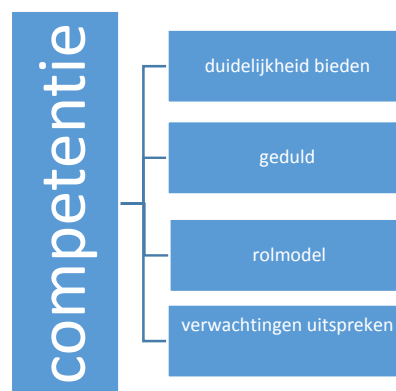
4.3 Deelvraag 3

Wat zetten docenten van SG Were Di momenteel in om adequaat om te gaan met verbale agressie van leerlingen?

4.3a data vanuit de vragenlijst

In de vragenlijst is aan de docenten die geen verbale agressie ervaren van leerlingen gevraagd wat zij inzetten om verbale agressie van leerlingen te voorkomen.

De antwoorden uit de vragenlijsten zijn samengevat. Daarna zijn de antwoorden met behulp een selectieve codering (Boeije, 2005) gecodeerd op: relatie, autonomie en competentie (Stevens, 1997).

4.3b Data vanuit de interviews

Tijdens 4 interviews is besproken hoe de aspecten (zie 4.3a) die benoemd werden vanuit de vragenlijst dan daadwerkelijk ingezet worden. Wat is essentieel bij het inzetten van deze aspecten?

Vanuit de interviews zijn er overeenkomsten te zien in wat docenten inzetten om goed om te gaan met leerlingen en daardoor verbale agressie blijkbaar voorkomen of verminderen. Deze gegevens zijn net als de data uit de vragenlijst geclusterd weergegeven op competentie, autonomie en relatie. Bovendien kwam er tijdens de interviews een extra aspect naar voren, namelijk de docent als persoon.

De docent als persoon

Allereerst erkent iedereen dat er zoiets is als wat door geïnterviewde respondenten werd benoemd als persoonlijkheid. Iets wat je als persoon van nature uitstraalt waar leerlingen gevoelig voor zijn. Wat dat precies is, is moeilijk te definiëren. Wel dat het te maken heeft met charisma, persoonlijkheid en zelfvertrouwen. Daarnaast werd door alle geïnterviewde respondenten aangegeven dat je oprecht geïnteresseerd moet zijn en van nature moet houden van kinderen en je plezier moet hebben in je werk. Een respondent benoemt het als volgt: *“Ge moet gewoon een bietje van die jong houwe”*.

Met betrekking tot de competentie van de leerling

Respondenten geven aan dat het belangrijk is om tijdens de les in te spelen op datgene, waar leerlingen goed in zijn (of goed kunnen), deze kwaliteiten te zien, maar ook te benoemen. Bij de ene leerling doe je dit terwijl de klas het hoort, bij een andere leerling doe je dit door een gebaar als een knipoog of een duim opsteken of het alleen hoorbaar te uiten voor de betreffende leerling. Dit heeft te maken met de behoefte van de leerling. Het lijkt belangrijk dat je ze een mate van verantwoordelijkheid geeft en vertrouwen uitstraalt naar de leerlingen dat ze hun opdracht goed kunnen uitvoeren en hun verantwoordelijkheid daar in nemen. Op het moment dat ze dat niet doen, kun je hen daar ook op aanspreken. Leerlingen voelen daardoor dat ze competent zijn om passende taken uit te voeren. Bovendien groeit daardoor hun gevoel van autonomie.

Met betrekking tot de autonomie van de leerling

Respondenten geven hierbij aan dat het belangrijk is leerlingen te betrekken bij het formuleren van regels en afspraken die gelden bij jou in de klas. Leerlingen lijken het prettig te vinden als het duidelijk voor ze is wat er wel en niet mag tijdens de les. Als ze echter het gevoel hebben dat ze invloed hebben op een afspraak die gemaakt wordt, zijn ze vaak beter bereid zich daar aan te houden. Respondenten geven aan dat het daarbij belangrijk is om leidend te zijn in deze afspraken, maar leerlingen wel na te laten denken over wat het effect is van bijvoorbeeld anarchie in de klas. Respondenten ervaren dat er op deze manier goed tot afspraken te komen is met leerlingen.

Een respondent geeft als voorbeeld een klas die steeds gezellige gesprekjes wil hebben over het weekend en andere buitenschoolse activiteiten en daardoor moeilijk aan het werk te krijgen was. De respondent heeft met de klas besproken wat het effect zou zijn aan het einde van het schooljaar als er alleen maar gezellige praatjes gehouden worden en er niets aan de lesstof wordt gedaan. Leerlingen gaven zelf aan dat ze dan geen diploma zouden halen. Op deze manier kwamen zij tot een compromis: de eerste les na het weekend 10 minuten om gezellig te praten. De rest van de lessen wordt er gewoon gewerkt. Het verwijzen naar deze afspraken was daarna steeds voldoende om de klas weer aan het werk te zetten.

Als er op een of andere manier iets minder goed gaat tijdens een les waardoor er een conflict ontstaat met de leerkracht werkt het volgens respondenten goed om de leerling zelf te laten vertellen waarom het mis is gegaan. De leerling kan vaak goed verwoorden wat hij zelf anders had kunnen doen, maar ook wat de leerkracht beter of anders had kunnen doen. De leerling aan het woord laten en naar hem/haar luisteren, zal hem/haar het gevoel geven dat hij/zij er toe doet en dat niet alleen de docent bepalend is.

Alle respondenten geven aan wel te werken vanuit een basisregel ten aanzien van verbale agressie, te weten: schelden, vloeken, schuttingtaal worden nooit geaccepteerd. Het is belangrijk vanaf dag één hier duidelijk over te zijn en adequaat te reageren. Wat adequaat is in dezen? Respondenten zijn het er over eens dat daar geen eenduidige manier voor is, maar dat dit afhangt van het individu en de situatie van het moment. De ene keer kies je er voor om verbale agressie direct en klassikaal te corrigeren, op een ander moment kies er voor om dit alleen kort te benoemen en de leerling op een later tijdstip apart te nemen om het gedrag te bespreken. Alle respondenten zijn het er over eens dat je verbale agressie nooit mag negeren, omdat het signaal wat je afgeeft (namelijk dat het niet geaccepteerd wordt) helder en eenduidig moet zijn.

De leerling zien als individu met zijn of haar eigen aanpak staat hierin centraal.

Met betrekking tot de relatie met de leerling

Alle geïnterviewde respondenten geven unaniem aan dat de relatie verreweg het belangrijkste aspect is. In de interviews is besproken hoe je een relatie opbouwt en wat hierbij essentieel is.

Geïnterviewde respondenten geven hierbij aan:

Het opbouwen van een relatie begint bij de start van het schooljaar. Je bouwt hieraan zowel binnen de les als daarbuiten, bijvoorbeeld op het schoolplein of in de pauzes. Dit kost tijd en vraagt investering van de docent. Een relatie opbouwen start met kennis maken met elkaar. Wederzijds kennis maken betekent: ook iets van jezelf

bloot geven. Daarnaast ervaren respondenten dat, naarmate het niveau van de leerling lager is, de relatie belangrijker wordt: Praktische zaken waar respondenten tijdens het kennis maken op insteken zijn:

- zorg je dat je de namen kent van leerlingen;
- zorg je dat je weet wat er speelt (belangrijkste punten uit Magister);
- zorg dat je aandacht hebt voor hobby's, thuissituatie, kleding, uiterlijk van de leerling
- vertel over jezelf: vertel over je thuis of geef het aan als je een vervelende dag hebt of leg uit waarom je kribbig bent of een mindere dag hebt;
- zoek de stille leerlingen hierbij op.

Respondenten geven aan te werken vanuit wederzijds respect. Zij benoemen wederzijds respect als:

- De leerlingen altijd serieus nemen, hoe klein een probleem wellicht ook voor jou lijkt.
- De leerlingen te erkennen in hoe ze zijn en wat ze voelen.
- De waarden en normen van leerlingen te erkennen ook al zijn het niet per se de jouwe.
- Te werken op basis van gelijkwaardigheid, jezelf niet boven de leerling te stellen. Een respondent benoemt het als: *“ik geef dan wel les, maar ik ben daardoor echt niet meer of beter dan zij. Dat vind ik oprecht en leerlingen voelen dat.”*
- Omgekeerd verwachten respondenten ook van leerlingen dat ze serieus genomen worden, dat leerlingen zoals respondenten het benoemen “de zaak niet belazeren” en open staan om in gesprek te gaan
- Je moet vertrouwen schenken aan de leerling dat is volgens respondenten de enige manier om de leerling ook jouw te laten vertrouwen

Respondenten geven aan dat, alleen als er sprake is van wederzijds respect en gevoel van gelijkwaardigheid en vertrouwen in elkaar, je met je klas kan komen tot regels en afspraken; niet alleen met betrekking tot je les, maar ook met betrekking tot waarden en normen.

Daarnaast geven respondenten aan dat het belangrijk is dat je als docent duidelijk bent, dat je duidelijk aangeeft waar jouw grenzen liggen en direct ingrijpt/bespreekt, wanneer deze grenzen worden overschreden. Je waarborgt hiermee een veilig leerklimaat, maar je zorgt er tevens voor dat je duidelijk en voorspelbaar bent.

Respondenten erkennen dat ondanks een goede relatie en goede afspraken je toch met regelmaat je leerlingen moet aanspreken of herinneren aan gemaakte afspraken en regels. Respondenten benoemen hierbij de punten zie zij hierbij als essentieel ervaren:

- Treed niet op als de agent die de regels handhaaft, maar probeer zoveel mogelijk op basis van gelijkwaardigheid in contact te treden.

- Probeer daar waar mogelijk ook soepel om te gaan met regels en daarbij te kijken naar de specifieke situatie.
- Overweeg of bepaald gedrag een lesverwijdering waard is? Weeg ook af of je hierbij de relatie met de leerling op het spel zet.
- Denk er over na wat deze specifieke leerling op dat moment nodig heeft. Probeer hier een evenwicht in te vinden.
- Zoek altijd de verbinding met de leerling, bijvoorbeeld door te benoemen wat je ziet...ik zie dat je boos bent of dat het nu even niet lukt.....

Respondenten geven aan dat zij ervaren dat je gedrag als docent ook gedrag oproept bij leerlingen. Als voorbeeld geven zij dat, als je door gebrek aan tijd niet open staat voor wat de leerling wil zeggen en je als docent je de situatie afkapt en de leerling terecht wijst het gedrag van de leerling vaker escaleert in verbale agressie. Op dat moment ben je de verbinding met de leerling kwijt geraakt. Echter ervaren zij ook dat wanneer je deze escalatie op een later moment met de leerling kan nabespreken en je hier open en eerlijk in kan opstellen, dat dit niet ten koste gaat van je relatie met de leerling. Respondenten ervaren door deze benadering vaak begrip van de leerling ("docenten lijken soms net echte mensen") en zijn overtuigd dat het uiteindelijk een positieve bijdrage kan leveren aan de relatie met de leerling.

Tenslotte geven alle geïnterviewde respondenten aan er open voor te staan om collega's te laten meekijken tijdens hun lessen. Good practice, een adequate aanpak en kwaliteiten die je inzet in het omgaan met verbale agressie kunnen inspirerend en verhelderend werken voor degenen die hierin willen leren.

4.4 Deelvraag 4

Hoe gaan andere VO-scholen in de omgeving om met de ondersteuning aan docenten in het omgaan met verbale agressie van leerlingen?

Hierbij zijn 5 scholen in de omgeving via e-mail benaderd. Er is gevraagd welke ondersteuning zij als school bieden in het omgaan met verbale agressie.

3 Scholen hebben gereageerd.

4.4a School A

Op deze school wordt vrijwel geen verbale agressie van leerlingen ervaren. Slechts 1% van de medewerkers rapporteert verbale agressie (schelden). Hierbij is gerefereerd aan de veiligheidsmonitor van OMO. Als het toch voorkomt, wordt het gedrag opgepakt door de adjuncten van de betreffende school.

Er worden geen gerichte weerbaarheids cursussen aangeboden. Er is wel een workshop Roos van Leary waarin docenten bewustzijn wordt bijgebracht dat eigen gedrag (mede)bepalend is voor het gedrag van leerlingen.

Voor Were Di geeft de OMO veiligheidsmonitor aan:

Uitschelden	18%
pesten	9%
Pesten/negeren	10%
Pesten digitaal	3%
chantage	4%

bedreiging	1%
------------	----

4.4b School B

School B beschrijft de plannen voor komend schooljaar:

- Medewerkers krijgen 4 x per jaar een training omgaan met grens overschrijdend gedrag, agressie en geweld.
- Trainingen met als onderwerpen: de-escalatie technieken, de omhoog strategie, scheiden van vechtende, hoe surveilleren, hulp vragen en samenwerken (zowel verbaal als fysiek).
- Trainingen in wijze van handelen bij verbale agressie: Wat zijn de stappen om te handelen (van in gesprek naar vertrek) en wat is de rol van de leraar, mentor, teamleider, ouders en de leerling.
- Trainingen Rots en water EDIT voor nieuwe leraren. Herhaling voor huidige leraren.
- Instellen van een interventieteam; in te roepen bij ernstige incidenten zoals gewelddadig en crimineel gedrag.
- Voeren van evaluatiegesprekken bij incidenten.
- Instellen van speerpuntgroep veiligheid.

Wat er afgelopen schooljaar op school B daadwerkelijk gedaan is:

- 2 x een middag Rots en water EDIT;
- 1 x een middag; hoe om te gaan met kinderen die vechten?
- 5 x per jaar komt de speerpuntgroep veiligheid bij elkaar om de veiligheid te bespreken (protocollen, verwijderen uit de les, Dreigend Destructief Gedrag, plan van aanpak, etc.);
- Evaluatiegesprekken na incidenten en het geven van verbeterpunten.

4.4c School C

Op deze school is geen vaste cyclus waarin trainingen worden aangeboden. Wel zijn er cursussen aangeboden van uit Triade en vanuit lokitraining.nl, een organisatie die trainingen aanbiedt in weerbaarheid veiligheid en agressie

Hoofdstuk 5 conclusie en discussie

5.1 Conclusies per deelvraag

Door het beantwoorden van de deelvragen zal in dit hoofdstuk antwoord gegeven worden op de hoofdvraag van dit onderzoek:

In welke mate ervaren leerkrachten van SG Were Di verbale agressie van leerlingen en wat hebben ze nodig om hier op een goede manier mee om te kunnen gaan?

Deelvraag 1:

In welke mate ervaren leerkrachten op SG Were Di verbaal agressief gedrag?

Binnen Sg Were Di wordt door 51% van de leerkrachten verbale agressie van leerlingen gericht op docenten ervaren. Norm overschrijdend taalgebruik in het algemeen wordt daarbij het meest ervaren. Toch is er afgelopen periode ook 13 x bedreigen en 6x pesten ervaren.

Het gebouw waar leerkrachten de meeste verbale agressie ervaren is het VMBO Bovenbouw gebouw en Were Di Drie (figuur 4). Dit is deels te verklaren door de populatie van leerlingen. Het betreft hier voor het merendeel leerlingen in de leeftijd van 14 tot 18 jaar, die dus midden in de puberteit zitten, waarbij afzetten en ageren op regels hoort. Zij zijn mondiger en durven meer van zich te laten horen dan de jongere leerlingen van de onderbouw. Bovendien bestaat de grootste groep leerlingen in dit gebouw uit VMBO basis/kader-leerlingen. Deze leerlingen hebben over het algemeen minder communicatieve en intellectuele vaardigheden en een korte spanningsboog wat mogelijk verbaal agressief gedrag gedeeltelijk zou kunnen verklaren. Docenten ervaren in elk geval dat echt investeren in de relatie bij deze leerlingen groep belangrijk is.

De verbale agressie ontstaat vaak door het aanspreken van leerlingen op hun gedrag of het overtreden van regels. De verbale agressie van leerlingen leidt er niet toe dat docenten zich onveilig voelen op school. Dit heeft vooral te maken met de back-up/steun die ervaren wordt vanuit de collega's. Over het algemeen voelen docenten zich voldoende gesteund door de schoolleiding als het gaat om omgaan met verbale agressie van leerlingen gericht op docenten. Wel wordt er aangegeven dat verbale agressie van leerlingen van invloed is op het gevoel van veiligheid, maar ook op het ervaren van werkplezier binnen de school.

Deelvraag 2

Welke manier van ondersteuning behoeven docenten in het omgaan met verbale agressie?

Van de docenten die verbale agressie ervaren heeft 52% behoefte aan ondersteuning om zich te verbeteren in het omgaan met deze agressie. Er is een duidelijke voorkeur voor ondersteuning binnen de school in kleinere groepen, bij voorkeur op studiedagen. Opties die hierbij door respondenten worden aangegeven zijn:

- Gastsprekers;
- Roos van Leary;
- collegiale intervisie;
- video training;
- collegiale lesbezoeken, bij elkaar gaan kijken en nabespreken;
- workshops omgaan met moeilijke leerlingen.

Respondenten weten niet welke ondersteuning in het omgaan met verbale agressie geboden wordt door school.

Deelvraag 3

Wat zetten docenten van SG Were Di momenteel in om adequaat om te gaan met verbale agressie van leerlingen?

Van de docenten binnen SG Were Di ervaart 49% van de ondervraagden geen verbale agressie van leerlingen wat aannemelijk maakt dat er sprake is van good practice in dezen.

Vanuit geïnterviewde respondenten wordt ervaren dat de relatie tussen leerling en leerkracht de belangrijkste factor is om goed om te gaan met verbale agressie van leerlingen. Deze ervaring wordt ondersteund door de theorie van Delfos (2011) en Stevens (1997) zie hiervoor hoofdstuk 2.

De basis voor de relatie wordt gelegd aan het begin van het schooljaar, waar tijd en ruimte gecreëerd moet worden door docenten om een relatie op te bouwen. In de relatie lijken wederzijds respect, wederzijds vertrouwen, oprechte belangstelling en het zogenaamde "levelen" met de leerlingen de belangrijkste pijlers in dezen. Ervaren wordt dat het maken van afspraken en het handhaven van regels hand in hand gaat.

Wat ten grondslag ligt aan persoonlijkheid, gunfactor van de leerling blijft moeilijk te definiëren. Zelfvertrouwen en oprechte belangstelling voor kinderen door een van de participanten genoemd als "*houden van kinderen*" lijkt hierbij aan de basis te liggen.

Deelvraag 4

Hoe gaan andere VO-scholen in de omgeving om met de ondersteuning aan docenten in het omgaan met verbale agressie van leerlingen?

Een school in de omgeving van SG Were Di ervaart nauwelijks verbale agressie. Het verschil in uitkomsten vanuit de OMO veiligheidsmonitor kan in dezen niet verklaard worden. Opmerkelijk is dat er een school is die duidelijk kan aangeven wat er daadwerkelijk gedaan wordt binnen de school in de ondersteuning van docenten in het omgaan met (verbale) agressie. Op de vraag waarom scholen er voor kiezen om wel of geen duidelijke ondersteuning te bieden in het omgaan met (verbale) agressie van leerlingen wordt in dit onderzoek geen antwoord gegeven.

5.2 Eindconclusie

Op SG Were Di wordt door ruim de helft van de leerkrachten verbale agressie ervaren. Deze agressie ontstaat vaak bij het corrigerend aanspreken op gedrag maar ook bedreigen en pesten komt voor. Verbale agressie van leerlingen is hiermee een aandachtspunt binnen de school!

Hoewel de verbale agressie van leerlingen beperkt invloed heeft op het gevoel van veiligheid binnen de school is er wel behoefte aan gerichte ondersteuning in het omgaan met verbale agressie van leerlingen. Leerkrachten weten niet welke ondersteuning door school wordt aangeboden. De ondersteuning vindt bij voorkeur plaats door middel van trainingen aangeboden binnen de school. De ondersteuning in het omgaan met verbale agressie zal vooral gericht moeten zijn op ondersteuning in de wijze waarop je een relatie opbouwt met leerlingen en hoe je een goede relatie in stand houdt.

Natuurlijk blijft het dat je als leerkracht in het VO te maken krijgt met een diversiteit van pubers die in hun ontwikkeling bezig zijn met zelfstandig worden en het afzetten tegen regels, maar ook met leerlingen die vanuit een andere cultuur reageren vanuit andere waarden en normen. Toch geldt in al deze gevallen dat het belang van de relatie met je leerling essentieel is. Dit wordt ondersteund door Delfos (2011) die aangeeft dat je alleen goed kunt communiceren met pubers als je ze serieus neemt, oprechte belangstelling voor ze hebt en de relatie goed is. Stevens (1997) ziet de relatie met de leerling zelfs als voorwaarden om te komen tot goed onderwijs.

5.3 Discussie

De verbale agressie van leerlingen heeft voor een deel te maken met waarden en normen waarbij de agressie vaak ontstaat doordat leerlingen worden aangesproken op hun gedrag. Uit dit onderzoek blijkt echter, dat hoewel waarden en normen kunnen verschillen, de relatie tussen de leerling en leerkracht (en je eigen rol als leerkracht daarin) essentieel is om op een adequate manier leerlingen aan te spreken op gedrag. Mogelijk is de relatie met de leerling de sleutel die er voor kan zorgen dat verbale agressie voorkomen wordt of tot een minimum beperkt.

In de ondersteuning aan leerkrachten zal dus vooral aandacht moeten zijn voor hoe je een relatie opbouwt met leerlingen. Daarbij zal de nadruk moeten liggen op de rol die je hebt als leerkracht. Onderwijs heeft immers als doel kinderen te laten groeien en te ontwikkelen. Dit kan alleen als **wij als professionals**, ons aanpassen aan de behoefte van het kind en op deze manier zoeken naar de mogelijkheden die **wij** kunnen inzetten om op een goede manier met leerlingen te communiceren. Dit betekent niet dat we verbale agressie van leerlingen moeten goedkeuren of accepteren, maar wellicht kunnen we verbale agressie zien als een stap in de ontwikkeling van het kind.

5.4 Aanbevelingen:

Laat teams aandacht besteden aan de verbale agressie van leerlingen in teamvergaderingen of studiedagen. Inventariseer daarbij waar de behoeften liggen van het team. Deze kunnen immers per team verschillen.

Breng het trainingsaanbod van de school beter onder de aandacht bijvoorbeeld tijdens de teamvergadering.

Het is opmerkelijk dat er grote verschillen zijn tussen de diverse gebouwen en leerrichtingen van SG Were Di. Om begrip te kweken en op de hoogte te zijn van elkaars situatie, de leerling populatie, niveauverschillen, manieren van lesgeven en wat dit met zich meebrengt in de communicatie naar leerlingen zou het volgens de onderzoeker aan te bevelen zijn om de verbinding te zoeken en eens een kijkje te nemen in elkaars keuken.

Creëer als management randvoorwaarden, zodat er tijd en ruimte is om tijd te besteden aan de relatie met de leerlingen. Doe dit aan het begin van het schooljaar maar creëer ook tussentijds momenten waarin gewerkt kan worden aan de relatie. Dit kan samengaan met lopende activiteiten zoals: kerstviering, sportdagen en dergelijke.

Tenslotte is het opmerkelijk dat scholen in de omgeving ieder op hun eigen manier omgaan met de ondersteuning van leerkrachten ten aanzien van verbale agressie. In dezen zouden scholen van en met elkaar kunnen leren. Breng daarom verbale agressie van leerlingen onder de aandacht bij het SWV en/of tijdens overleg van samenwerkende scholen.

5.5 Advies voor vervolgonderzoek:

In vervolgonderzoek zou men dieper in kunnen gaan op de aspecten die belangrijk zijn in het opbouwen en onderhouden van de relatie tussen leerkracht en leerling. Dit zou kunnen door:

- een grotere groep leerkrachten te interviewen;
- leerlingen te interviewen over hoe zij de leerkrachten ervaren;
- observaties van de lessen.

=====

*De boom stelt zich geen vragen
Het blad slechts ritselend in de wind*

*En vruchten zal hij dragen
Zonder dat de boom daar iets van vindt*

*Het herinnert mij op goede dagen
Aan hoe te kijken naar een kind*

*De spanning in mijzelf te dragen
Zodra het oordelen begint*

Fred Korthagen

=====

Bronnen

- Andriessen, D. O., Delnooz, P., Smeijsters, H., & Peij, S. (2012). *Gedragscode voor praktijkgericht onderzoek voor het HBO*.
- Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Amsterdam: Boom Publisher.
- Bruine.de, E., Claasen, W., Schuman, H., Siemons, H., & Velthoven.van, B. (2009). *Inclusief Bekwaam. Generiek competentieprofiel inclusief onderwijs*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Crone, E. (2012). *Het sociale brein van de puber*. Amsterdam: Bert Bakker-prometheus.
- Delfos, M. (2011, april 28). Verstand van leren, gevoel voor mensen. (Lieverloo.l.van, Interviewer)
- Grietens, H., Kuppens, S., & Michiels, D. (2007). Relationele agressie bij kinderen en jongeren: Wetenschappelijke inzichten en praktische implicaties. In *Jaarboek voor Ontwikkelingspsychologie, Orthopedagogiek en Kinderpsychiatrie edition:7* (pp. pages:99-119). Houten: Bohn en Staffleu Van Loghum.
- Grinsven, V., Gaalen, E., & Woud, L. v. (2015). *Geweld tegen leraren*. Utrecht: DUO Onderwijsonderzoek.
- Guggenbuhl, A. (1996). *fascinerend geweld. Omgaan met agressie op school*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Heuves, W. (2008). *Pubers Ontwikkeling en problemen*. Assen: Van Gorcum.
- Karen, K. v., Kuin, Y., Vlak, A., & Westerhof, G. (2008). *Groen en Grijs, Jong en oud met elkaar in gesprek*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Kenniscentrum SWPBS. (sd). Opgeroepen op juni 18, 2016, van School wide PBS: www.swpbs.nl/swpbs
- Kralingen.van, R., & Geerts, W. (2015). *Handboek voor leraren*. Bussum: Coutinho.
- Lagerwerf, B., & Korthagen, F. (2006). *Een leraar van klasse. Een goede docent worden en blijven*. Soest: Nelissen.
- Lange.de, R., Montesanno Montessori, N., & Schuman, H. (2011). *Praktijkgericht onderzoek voor reflectieve professionals*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Meersbergen, E., & Jeninga, J. (2012). De ecologie van de leerling, een systeemgericht model voor onderwijs. *Tijdschrift voor orthopedagogiek*, 175-185.
- Pinto, D. (1994). *interculturele communicatie*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Ploeg, J. v. (2014). *Agressie bij kinderen*. Houten: Bohn Stafleu Van Logum.
- rijksoverheid*. (2015). Opgehaald van passend onderwijs: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs>
- Schoolgids SG Were Di 2015-2016*. (sd). Opgeroepen op februari 28, 2016, van Were Di Scholengemeenschap Valkenswaard: <https://weredi.mwp.nl/Schoolgids20152016/1Missievisie/tabid/368/Default.aspx>
- Stevens, L. (1997). *Overdenken en doen*. Den Haag: Procesmanagemant Primair Onderwijs.

Wetenschappelijke raad voor het regeringsbeleid. (2003). *Waarden en normen en de last van het gedrag*. Amsterdam: University Press.

Korte terugblik op het onderzoek

Onderzoek doen blijft voor mij een proces waarin ik mij ontwikkel en waar ik me in verbeter, maar ook steeds opnieuw in valkuilen stap. Nu dit onderzoek is afgerond kijk ik terug naar positieve ontwikkelingen en nieuwe leerpunten.

Mijn positieve ontwikkelingen:

- Mijn schrijfstijl verbetert; zakelijk schrijven lukt steeds beter.
- Het systematisch te werk gaan is ook iets waarin in me ontwikkeld heb.
- Ik vraag eerder om hulp. Ik probeer niet steeds zelf het wiel uit te vinden. Bijvoorbeeld als het gaat om grafieken maken.
- Mijn eerste onderzoek heb ik moeizaam en met veel scepsis volbracht. Inmiddels is dit mijn derde onderzoek. Ik heb veel plezier aan beleefd aan het onderzoek doen an sich. Daarnaast heeft het me opnieuw laten nadenken over mijn rol als docent, mijn eigen professionele ontwikkeling als onderzoeker, maar vooral mijn rol als docent in de klas in het omgaan met verbale agressie van leerlingen.

Mijn leerpunten:

- Ik had de vragenlijst nog beter kunnen koppelen aan de theorie en de vragen beter moeten toetsen aan de onderzoeksvragen. Ik heb nu vragen gesteld, waar ik niets mee heb gedaan, omdat ze voor dit onderzoek niet relevant waren.
- Ik had in de interviewvragen meer theorie kunnen gebruiken.
- Ik had in de vragenlijsten het antwoord: “weet ik niet” beter weg kunnen laten of kunnen vervangen door n.v.t. Nu leverde dit soms antwoorden op die niet paste bij de vraag.
- Ik had meer mensen kunnen interviewen en lesobservaties kunnen uitvoeren; dit zou gezorgd hebben voor een grotere betrouwbaarheid van het onderzoek. De lesobservaties hadden wellicht meer essentiële inzichten in het voorkomen van verbale agressie gegeven.
- Doordat ik de vragenlijst deels op papier en deels digitaal heb verstuurd, heeft het data verzamelen veel tijd gekost.
- Persoonlijk leerpunt: mijn verslag is nooit af; ik blijf schaven, verbeteren en ben niet snel helemaal tevreden. Ik ben pas tevreden als het perfect is, waarbij ik me realiseer dat onderzoek doen een proces is wat waarschijnlijk nooit perfect verloopt.

Bijlagen

Bijlage 1 SWPBS

SWPBS staat voor: School-Wide Positive Behavior Support

Uitgangspunten SWPBS

SWPBS gaat uit van 5 pijlers:

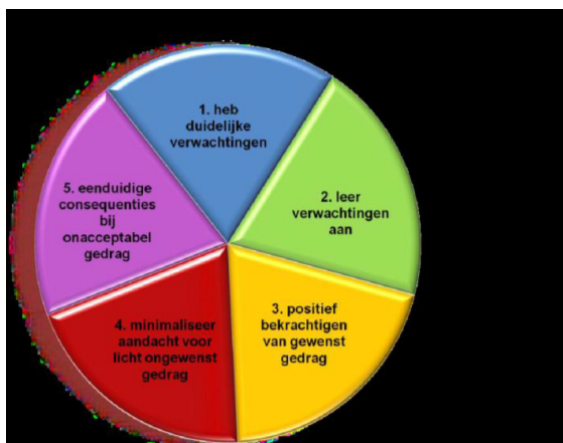
1. Schoolbrede aanpak gebaseerd op gedeelde waarden;
2. Gericht op preventie;
3. Vanuit een positieve benadering gedrag concreet aanleren;
4. Planmatige aanpak op basis van data;
5. Samenwerken met de ketenpartners.

SWPBS kan worden ingezet om gedrag schoolbreed te veranderen.

Om te komen tot gedragsverandering moet je ervoor zorgen dat deze verwachtingen helder zijn. Dat wil zeggen:

- concreet in termen van waarneembaar gedrag;
- duidelijk en eenduidig, leerlingen weten precies wat er van ze verwacht wordt;
- positief, kort en bondig geformuleerd;
- geformuleerd in de actieve vorm (loop rustig).

Bij het aanleren van gedragsverandering volgens SWPBS doorloop je een aantal fasen:

1. heb duidelijke verwachtingen;
2. leer verwachtingen aan;
3. positief bekrachtigen van gewenst gedrag;
4. minimaliseer aandacht voor ongewenst gedrag;
5. eenduidige consequentie bij onacceptabel gedrag.

Om vanuit een nulmeting te komen tot gedagsverandering staat data verzamelen centraal om te kunnen meten of er effect is. Van daaruit dient opnieuw geëvalueerd te worden en eventueel te worden bijgesteld (Kenniscentrum SWPBS).

Welk gedrag wordt geregistreerd?

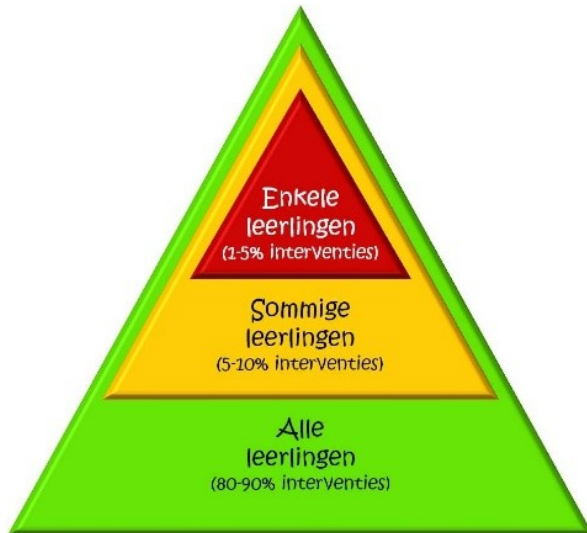
- Klein probleemgedrag

- Herhaaldelijk ongehoorzaam-tegendraads
- Moedwillig verstoren van de activiteit
- Onacceptabel taalgebruik
- Ongeoorloofd gebruik digitale middelen
- Andere personen lastig vallen

- Groot probleemgedrag

- Diefstal
- Agressie
- Vandalisme
- Bezit verboden middelen

Wat zijn de interventieniveaus?

Het groene niveau: voor iedereen

Het schoolbreed aanleren van positieve gedragsverwachtingen

Effectief gedragsverwachtingen handhaven in de klas

Het positief bekrachtigen van gedrag (richtlijn: 4 complimenten op 1 correctie)

Voorspelbare consequent toegepaste consequenties voor probleemgedrag

Zichtbare gedragsinstructies en actief toezicht in situaties buiten het lokaal

Besluitvorming op basis van feiten bijgehouden in database

Het gele niveau: extra begeleiding voor sommigen

Kleine gedragsproblemen, extra ondersteuning door mentor, in de klas, enzovoort, in samenwerking met ouders

Het rode niveau: intensieve begeleiding voor enkelen

Aanhoudende gedragsproblemen, gedragsfunctieanalyse, extra ondersteuning vaak ook door andere deskundigen dan mentor, docent, in samenwerking met ouders

De piramide van SWPBS geeft aan dat 80 % voldoende functioneert bij een universele benadering. Daarnaast heeft 15 % behoefte aan gerichte ondersteuning en bij slechts 5 % zijn intensieve interventies nodig. Toch gaat een groot deel van onze tijd en aandacht uit naar deze laatste groep. SWPBS gaat dan ook uit van het bekrachtigen van positief gedrag.

Om SWPBS te laten slagen binnen school moet minimaal 80 % van het team hier achter staan (Kenniscentrum SWPBS, sd).

De basiswaarden die op Sg Were Di zijn geformuleerd zijn:

- veiligheid;
- respect;
- verantwoordelijkheid.

Bijlage 2 De vragenlijst

Vragenlijst onderzoek: in welke mate ervaren docenten van SG WERE DI verbale agressie van leerlingen

Deze vragenlijst is een deel van het onderzoek binnen SG Were DI naar de verbale agressie van leerlingen gericht op docenten. Het is bedoeld om in kaart te brengen in welke mate docenten verbale agressie ervaren binnen onze school. Bij verbale agressie kunt u denken aan gericht schelden vloeken, pestgedrag of het opzetten van de groep tegen de docent. Dit gedrag begint echter al bij norm overschrijdend taalgebruik in het algemeen.

Dit onderzoek vindt plaats in het kader van de Academische Opleidingsschool waar Were Di deel vanuit maakt.

Bij het beantwoorden van de vragen dient u uit te gaan van uw meest recente ervaring of de ervaring die voor u het meest impact heeft gehad. Het gaat hierbij om de periode van september 2014 tot heden. De lijst bestaat uit deels open vragen en deels meerkeuze vragen. Daar waar meerdere antwoorden mogelijk zijn staat dit vermeld bij de vraag. Het beantwoorden van de vragen zal ongeveer 5 minuten in beslag nemen.

1. Op welke locatie bent u werkzaam?

VMBO onderbouw

VMBO bovenbouw

WDD

HAVO/VWO

2. Wat is uw geslacht?

Man

Vrouw

3. Wat is uw leeftijd?

.....

4. Hoe lang bent u werkzaam in het onderwijs?

.....

5. Hebt u vanaf schooljaar 2014-1015 tot heden te maken gehad met verbale agressie van leerlingen?

Ja (ga door naar vraag 7)

Nee (ga door naar vraag 6)

6. U heeft vraag 5 met nee beantwoord. Kunt u aangeven wat u als docent inzet in uw omgang met leerlingen om verbale agressie te voorkomen? (ga hierna door naar vraag 14)

.....
.....
.....
.....
.....

7. Met welke vormen van verbaal agressie heeft u te maken gehad?

- Schelden tegen u als persoon
- norm overschrijdend taalgebruik in het algemeen
- Bedreigen
- Pesten
- Opzetten van de groep tegen de docent
- Andere vorm nl.....

8. Wat was de directe aanleiding voor de verbale agressie?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

9. Voelde u zich op het moment van de verbale agressie van leerlingen voldoende weerbaar en competent om de situatie adequaat op te lossen?

- In sterke mate
- In beperkte mate
- In onvoldoende mate
- weet niet

10. Wat was uw reactie op de verbale agressie van de leerling? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Ik heb achteraf met de betrokken leerling gesproken
- Ik heb de leerling mondeling terecht gewezen
- Ik heb een melding gedaan van het incident bij mijn leidinggevende
- Ik heb de ouders van de betrokken leerling ingelicht
- Ik heb de leerling de klas uitgestuurd
- Ik heb geen actie ondernomen
- Anders nl.....

11. Wat zijn de gevolgen van verbale agressie voor u persoonlijk? (meerdere antwoorden mogelijk)

- geen
- Ik heb mij naar aanleiding van verbale agressie ziek gemeld
- Ik functioneer door de gevolgen van verbale agressie van leerlingen minder goed op mijn werk
- Ik functioneer door de gevolgen van verbale agressie van leerlingen minder goed buiten het werk
- Ik ervaar als gevolg van verbale agressie minder plezier in mijn werk
- Mijn omgang met het betreffende kind is door het tegen mij gerichte verbale geweld verstoord geraakt. Dit uit zich door.....
.....
.....
.....

12. Voelt u zich voldoende gesteund door schoolleiding (lees uw direct leidinggevende) in de naar u gerichte verbale agressie?

- In sterke mate
- Een beetje
- Helemaal niet
- Weet niet

13. Zou u graag u graag extra ondersteuning zien om uzelf te verbeteren in het omgaan met verbale agressie?

- ja door persoonlijke begeleiding
- ja door trainingen binnen de school
- ja door trainingen buiten de school
- Nee

14. Is de afgelopen 3 jaar de verbale agressie van leerlingen gericht op docenten volgens u toegenomen?

- Sterk toegenomen
- Toegenomen
- Min of meer gelijk gebleven
- Afgenomen
- Sterk afgenomen
- Weet niet

15. Welk cijfer geeft u uw gevoel van veiligheid binnen de school?

(op een schaal van 1-10 waarbij 1 staat voor zeer onveilig en 10 voor uitermate veilig)

.....

Geef een korte toelichting waarom u voor dit cijfer kiest.....

.....
.....
.....
.....
.....

16. Heeft de verbale agressie van leerlingen gericht tegen docenten invloed op uw gevoel van veiligheid binnen de school?

- In sterke mate
- een beetje
- helemaal niet
- weet niet

17. Bent u naar aanleiding van dit onderzoek en uw eigen ervaringen m.b.t. verbale agressie (deze kunnen ook positief en ondersteunend zijn) bereid om deel te nemen aan een diepte- interview? Dit interview zal ongeveer een half uur duren en heeft als doel te kijken welke handvatten geboden kunnen worden aan docenten en wat wenselijk is in de ondersteuning van docenten. Uiteraard worden alle gegevens ook van het interview vertrouwelijk behandeld en uitkomsten anoniem verwerkt

- 0 Ja
- 0 Nee

Indien u bij vraag 17 ja heeft geantwoord wilt u dan hieronder uw e-mail adres achter laten.

.

Email.....

Bijlage 3 de interview vragen

Wat zet jij in als docent verbale agressie te voorkomen en wat is hierbij voor jou essentieel?

Wat maakt dat dit jou vaak wel lukt terwijl anderen het vaak niet lukt?

Uit de vragenlijst komen antwoorden als: respect, band opbouwen, de leerling in zijn waarden laten. Hoe maak jij dit concreet? Wat is in dit verband voor jou essentieel?

Hoe zou je anderen kunnen helpen? Doe je dit al of ben je daar toe bereid?

Zou er binnen school meer aandacht voor moeten zijn voor hoe om te gaan met de verbale agressie van leerlingen en hoe zou deze aandacht of ondersteuning er uit moeten zien. Wat vind je hierbij essentieel?

Wat doet verbale agressie van leerlingen met je?

- Wat betekent dat voor je les?
- Wat betekent dat voor je contact met leerlingen?
- Wat betekent dat voor je werken op school?

Wat zou je helpen om beter om te gaan met verbale agressie?

- In de les?
- Buiten de les?

Heb je behoefte aan ondersteuning om beter om te gaan met verbale agressie?

Zo ja hoe zou deze ondersteuning er dan uit moeten zien?

- Individueel/ groepsverband/ team
- In welke vorm?

Bijlage 4 De e-Mail

Beste collega's

Allereerst wil ik me even voorstellen.

Ik ben Hélène Verhappen en werk als docent binnen SG Were Di. Zoals jullie wellicht weten maakt SG Were Di deel uit van de academische opleidingsscholen in de omgeving. In dit kader ben ik bezig met een onderzoek binnen onze school.

In mijn onderzoek ben ik bezig om in kaart te brengen in welke mate docenten verbale agressie van leerlingen ervaren. Maar ook welke ondersteuning zij hierin mogelijk wensen. Bij verbale agressie moet u dan denken aan norm overschrijdend taalgebruik, schelden, vloeken maar ook de groep opzetten tegen de docent. Dit kan zijn in de klas maar ook elders in het gebouw of op het schoolterrein.

Omdat er wellicht een legio voorbeelden zijn van good practice benader ik jullie via deze mail. Ik heb jullie adressen gekregen van Fred Thomassen manager onderwijs van onze school.

Mijn vraag aan jullie is:

Hoe worden docenten bij jullie op school ondersteund of begeleid in het omgaan met verbale agressie? Hebben jullie hiervoor gerichte cursussen, weerbaarheidstraining, intervisie of mogelijk andere vormen van ondersteuning?

Ik zou het erg op prijs stellen als jullie mij via de mail hier kort antwoord op kunnen geven.

Mocht je nog vragen hebben of er iets niet duidelijk zijn dan hoor ik het ook graag,

Met vriendelijke groeten

*Hélène Verhappen
Docent SG Were Di*